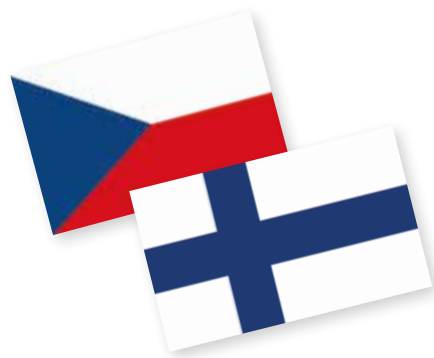

Näköala

TŠEKKIIN

Suomi-Tšekki-seura ry:n julkaisu 1/2022

Suomi-Tšekki-seura ry

www.suomi-tsekki-seura.fi
info@suomi-tsekki-seura.fi

Jäsenmaksu vuonna 2022: 25 e

62. vuosikerta

Näköala TŠEKKIIN

Näköala Tšekkiin on Suomi-Tšekki-seura ry:n viralinen jäsenlehti, joka ilmestyy 1-2 kertaa vuodessa ja postitetaan kaikille seuran jäsenille sekä yhteistyökumppaneille.

Julkaisija:

Suomi-Tšekki-seura ry

Päätoimittaja:

Jari Aula, jariaula@gmail.com

Lehden toimituskunta:

Jari Aula, Heikki Larmola, Petteri Peuranen

Lehteen kirjoittaneet vastaavat kaikki omista kirjoituksistaan.

Taitto: Kati Aro

Etu- ja takakannen kuvat: Petteri Peuranen

Etukansi: Jan Žižkan ratsastajapatsas Vítkovin kukkulalla Prahassa.

Takakansi: Kroměříž: Arcibiskupský zámek vuodelta 1512 Olomoucin piispojen residenssi Unescon maailmanperintölistalle 1998.

ISSN: 1459-420X

Painopaikka: Taktiili 2022

SISÄLLYS

Puheenjohtajan palsta s. 3

Eero Kettunen

Utiskatsaus Tšekistä s. 4

Jari Aula ja Petteri Peuranen

Tšekin uusi Suomen-suurlähettiläs s. 8

Petteri Peuranen

Menetetyt vuodet s. 9

Petteri Peuranen

Mikä oli Tšekkoslovakian jakautumisen takana? s. 12

Nina Facon

Přemysl Otakar II s. 16

Heikki Larmola

In memoriam: Ivana Trump s. 26

Petteri Peuranen

Prahan teurastajan kuolema s. 28

Heikki Larmola

20 vuotta Tšekin tulvista s. 31

Kuvakooste

Kuva: Petteri Peuranen

PUHEENJOHTAJAN PALSTA

Eero Kettunen

Ahoj kaikki!

Järjestimme seuramme vuosikokouksen etäyhteydellä 26.4.2022. Hyväksyimme kokouksessa seuran toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen vuodelta 2021 sekä alustavan toimintasuunnitelman ja talousarvion kuluvalle vuodelle. Kokouksessa valittiin myös jäsenet seuramme hallitukseen tälle vuodelle.

Hallituksessa jatkavat **Blanka Lemmetyinen, Lauri Vihma, Jari Aula** ja **Eero Kettunen**. Hallituksen toimintaan palaa vuoden tauon jälkeen **Petteri Peuranen**. **Maarika Vaara** jäi pois hallituksesta, mutta hän lupautui toimimaan seuramme toiminnantarkastajana tämän vuoden osalta. Seuran puheenjohtaja jatkaa jo kolmatta vuotta allekirjoittanut. Varapuheenjohtajana toimii edelleen

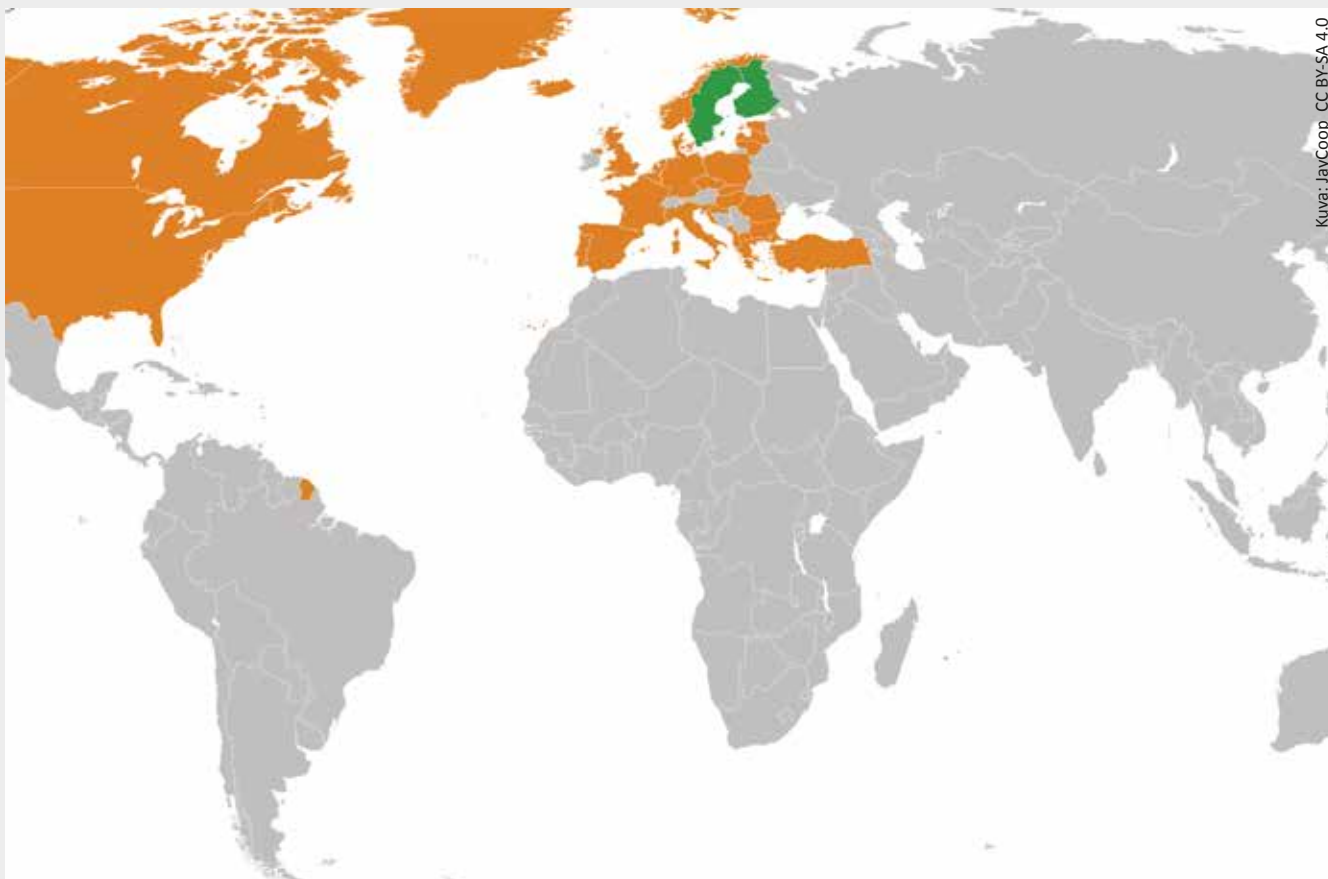
Blanka Lemmetyinen. Seuramme sihteerinä ahertaa tuttuun tapaan Lauri Vihma. Lehteämme luotsaa Jari Aula, jota toimitustyössä avustaa Petteri Peuranen. Päivitämme Facebook-profilissa ajan-kohtaista tietoa seuramme toiminnasta ja uutisia Tšekin tasavallasta.

Tšekin tasavallan Helsingin-lähetystön uusi valtiass, suurlähettiläs **Adam Vojtěch** kutsui seuran puheenjohtajan tervehdyskäynnille lähetystöön maaliskuussa. Kävimme läpi seuramme toimintaa ja pohdimme yhteistyömahdollisuuksia. Tapaaminen sujui hyvässä hengessä.

Hyvää vuodenjatkoa kaikille!

Uutiskatsaus Tšekistä

1/2022

Kuva: JayCoop CC BY-SA 4.0

LIPAVSKÝ: TŠEKKI TUKEE TÄYSIN SUOMEN JA RUOTSIN NATO-JÄSENYYTTÄ

Tšekki antaa täyden tukensa Suomen ja Ruotsin NATO-jäsenyydelle, sanoi **Jan Lipavský** (Piráti) saapuessaan Naton epäviralliseen ulkoministerikokoukseen Berliiniin. Suomi ja Ruotsi päättivät nopeasti luopua tähänastisesta puolueettomuudestaan Venäjän hyökättyä Ukrainaan. Maat ovat lämpimästi tervetulleita puolustusliittoon. Ennen kuin ovet Natoon todella aukeavat, pitää jäsenyys ratifoida kaikkien 30 NATO-maan parlamenteissa. Prosessi on edennyt elokuun alkuun mennessä hämmästyttävän ripeästi: 23 maata on jo antanut hyväksyntänsä Suomelle ja Ruotsille. Mm. Tšekki ja Slovakia eivät vielä ole näiden joukossa, vaikka puheiden tasolla asia lienee varsin selvä. Lipavský tapasi myös Suomen ulkoministerin **Pekka Haaviston** ja Eurooppa-ministeri **Tytti**

Tuppuraisen, puheenaiheina olivat Suomen NATO-jäsenyyshakemus, Tšekin EU-puheenjohtajuus ja energiaturvallisuus. Tšekin ylähuone eli senaatti on yksimielisesti hyväksynyt Suomen jäsenyyden 12.8.

LUOTTAMUS TŠEKin TALOUTEEN ALIMMILLAAN 19 VUOTEEN

Luottamus Tšekin talouteen laski jälleen heinäkuussa. Maan tilastokeskuksen mukaan kuukausittainen tulos laski viidettä kertaa peräkkäin, 2,6 yksiköllä kesäkuuhun verrattuna 95,7:ään. Se on alhaisin tulos 2003 alkaneen talouden luottamusarviointien historiassa. Pitkäaikaista keskiarvoa merkitään 100 pisteellä, johon kuukausituloksia verrataan. Luottamus laski niin tavallisten kuluttajien kuin yrittäjienkin keskuudessa.

Kuluttajat arvelevat heidän taloudellisen tilanteensa heikentyvän, kuten koko Tšekin tasavallan talouden, ja että tämä negatiivinen kehitys tulee jatkumaan lähikuukausina.

TAVALLISTEN PANIMOIDEN MÄÄRÄ VÄHENEE

Tšekit etsivät yhä enemmän paikallisten pienpanimoiden oluita. Nykyisin jo neljännes ihmisistä asettaa pienpanimot suuryritysten edelle. Suosiota saavat ns.hedelmäoluet, kun taas erikoisolut eivät ole niin suosittuja. Tutkimuksen mukaan päivittäinen oluenkulutus on vähennemässä. 13 prosenttia kuluttajista juo olutta joka päivä.

Kuva: Stefan Schweihofner / Pixabay

SÄHKÖAUTOJEN LATAUSASEMIEN MÄÄRÄ KASVAA EDELLEEN TŠEKISSÄ

Teollisuus- ja kauppaministeriön äskettäin julkaisemien tilastojen mukaan sähköautojen latauspisteiden määrä jatkaa kasvuaan. Tšekin tasavallassa oli viime vuoden lopussa 944 asemaa, jotka tarjosivat 1841 latauspistettä. Yksi uusimmista latausasemista aloitti toimintansa 25. kesäkuuta Mikulášovissa 95 km Prahasta D1-moottoritieellä Brnon suuntaan. Eniten julkisia latausasemia on Prahassa ja Keski-Böömin läänissä (yhteensä 348), Määri-Sleesiassa (115) ja Etelä-Böömissä (108). Yhteensä nämä vastaavat noin 60 prosenttia maan latausasemien määrästä. Vähiten latausasemia on Olomoucin läänissä (27).

TŠEKin EU-PUHEENJOHTAJUUSKAUDEN AVAJAISIIIN LITOMYŠLIIN SAAPUIVAT HALLITUS JA EUROOPAN KOMISSION EDUSTAJAT

Pääministeri **Petr Fiala** (ODS) ministereineen ja Euroopan komissio puheenjohtaja **Ursula von der Leyenin** johdolla saapuivat Litomyšliin virallisesti aloittamaan Euroopan Unionin puheenjohtajuuskauden, jonka Tšekki otti vastaan Ranskalta 1. heinäkuuta puoleksi vuodeksi. Hallituksen ja Euroopan komission saapumista säästi rankkasade. Siitä huolimatta linnan luokse oli kokoontunut muutamia kymmeniä ihmisiä.

Jotkut yleisöstä taputtivat von der Leyenin saapuessa, jotkut toivat kuitenkin ilmi tyytymättömyytensä viheltämällä joillekin hallituksen ministereille. Tšekin hallituksen ja Euroopan komission yhteisistunnon lisäksi, varapääministeri **Vít Rakušanin** (STAN) ilmoituksen mukaan, yksittäisten hallinnonalojen työryhmät pääsivät esittelemään komissaareille ydinkohtiaan. Päivän ohjelmassa olivat mm. Fialan ja von der Leyenin kahdenväliset neuvottelut ja lehdistötilaisuus sekä Tšekin parlamentin molempien kamarien edustajien kokoontuminen. Illalla oli Eurooppa-konsertti, jossa Tšekkiläinen filharmonia soitti **Smetanan**, **Sukin** ja **Brahmsin** teoksia. Eurooppa-asioiden ministeri **Mikuláš Bek** (STAN) avasi luostarin puutarhassa näytellyn. "Olemme kasvaneet täysi-ikäisiksi EU:ssa", hän totesi.

Kuva: Pixabay

TŠEKin TASAVALLASSA ON EU:N TIHEIN RAUTATIEVERKOSTO, MAANTIEVERKOSTON KUNNOSSA KUULUU VIIMEISTEN JOUKKOO

Tšekissä on EU-maiden tihein rautatieverkosto, mutta tiestön tason arvioinnissa se putoaa jopa EU:n huonoimpaan viidennekseen. Infrastruktuuria heikentää nopean internetin vähäinen kattavuus ja valtionhallinnon digipalveluiden alhainen taso, joissa Tšekki on EU-vertailussa sijalla 20. Infrastruktuurin tason ja digitalisaation indeksissä Tšekki on 27 EU-maan joukossa 12:s. Tšekissä on 100 neliökilometriä kohden 121,25 km rautatietä, seuraavaksi tihein verkosto on Belgiassa (118,15 km) ja Saksassa (107 km). Heikoiten Tšekki menestyy vertailtaessa tiestön kuntoa, vasta sijalla 23. Indikaattori ei kerro kuitenkaan suoraan väylien kunnosta, vaan siitä, millaiseksi kyseisen maan kansalaiset sen arvioivat. Tšekit kuuluvat EU:n tyytymättömmimpiin kysyttäessä tieverkoston kunnosta. Tilanne on jokseenkin paradoksaalinen, sillä Tšekki käyttää vuosittain liikenneinvestointeihin 3,6 prosenttia BKT:sta, mikä on kolmanneksi eniten EU:ssa. Melkein samanlainen tilanne on Slovakiassa

ja Unkarissa. Ne investoivat tiestöönsä jopa Tšekkiä suuremman osuuden BKT:sta, mutta tiestön laatuarvioinnissa kuuluvat samoin heikoimpaan kymmenekseen.

LIPAVSKÝ: TŠEKin PUHEENJOHTAJUUS ON TIIVIISTI SIDOKSISSA UKRAINAN KANSSA

Tšekin ulkoministeri **Jan Lipavský** (Piraattipuolue) sanoi radiohaastattelussa, että puheenjohtajuuskauteen vaikuttaa merkittävästi Venäjän helmikuussa alkanut hyökkäys Ukrainaan ja siihen liittyvä talous- ja energiakriisi. Ukrainan suhteen painotamme muutamia teemoja: ensiksi poliittinen tuki, jotta voisimme lähentää sitä Euroopan Unioniin, toiseksi on kyse humanitäärisestä tuesta. Voimme, ja meidän pitää jatkuvasti varoittaa, että Ukrainassa todella soditaan. Lipavský sanoi saksalaisen ARD-kanavan haastattelussa, että Saksa voisi olla tukitoimissaan aktiivisempi, ja neuvottelut Venäjän presidentin **Vladimir Putinin** kanssa ovat melko hyödyttömiä.

TŠEKin HISTORIAN SUURIN METSÄPALO SAATIIN SAMMUTETTUA

České Svýčarsko -kansallispuistossa (noin 90 km Prahas-
ta pohjoiseen) 24. heinäkuuta syttynyt metsäpalo saatiin sammutettua 20 päivän kamppailun jälkeen. Maan historian suurin tuli levisi 1060 hehtaarin alueelle, osittain myös Saksan puolelle. Sammutustöihin osallistui noin 6000 ammattilaista ja vapaaehtoista sekä lentokoneita Italiasta ja Ruotsista, apuun tarvittiin myös puolalaisia ja slovakialaisia helikoptereita. Sammutustyötä vaikeutti osaltaan ajoittain lähes 40 asteen helle. Satoja ihmisiä joutui lähtemään evakoon palon tieltä. Kansallispuiston henkilökunnan arvion mukaan tulipalo sai alkunsa ihmisen varomattomasta toiminnasta.

70 VUOTTA HELSINGIN OLYMPIALAISISTA JA ZÁTOPEKIN NELJÄSTÄ KULTAMITALISTA

Heinäkuussa tuli kuluneeksi tasan 70 vuotta Helsingin kesäolympialaisista (19.7.-3.8.1952), joissa **Emil Zátopek** ja **Dana Zátopková** voittivat yhteensä neljä kultamitalia, Dana keihäänheiton ja Emil 5000 ja

10000 metrin ratajuoksut sekä maratonin (kaikki silloisilla ME-tuloksilla; kilpaili ensimmäistä kertaansa kuninkuusmatkalla!).

Pariskunta saavutti suuren suosion ja jäi lähtemättömästi suomalaisen yleisön mieliin. He vierailivat Suomessa usein myöhemminä vuosina, mm. urheilun hyvän tahdon lähettiläinä. Emil ja Dana ovat syntyneet samana päivänä 19. syyskuuta 1922 eli täyttäisivät pian 100 vuotta (Emil kuoli marraskuussa 2000 ja Dana maaliskuussa 2020).

MAAILMAN PISIN RIIPPUSILTA DOLNÍ ORAVASSA

Ústí nad Orlicín alueella Dolní Moravan hiihtokeskuksessa avattiin toukokuussa Sky Bridge 721 -riippusilta jalankulkijoille, joka on lajissaan maailman pisin. Nimensä mukaan se on 721 metriä pitkä ja kulkee 95 metrin korkeudella Slavník- ja Chlum-vuorenhuippujen välissä Jeseníky -vuoristossa (n. 20 km Šumperkista luoteeseen, lähellä Puolan-rajaa). Riippusillan hinta on noin 200 miljoonaa kruunua (noin 8,13 milj.€). Keskusten johtajan, Sněžník -yhtiön **Martin Palánin** mukaan sillan pitäisi maksaa itsensä takaisin noin kymmenessä vuo-

dessä. Pääsylippu aikuiselle maksaa paikalta ostettuna 390 kruunua (16€). Riippusillan lähtöpaikka on 1110 metrin korkeudessa (mpy.) ja maali kuusi metriä korkeammalla. Toiseen suuntaan kuljetaan köysiradalla.

LYHYESTI:

Tšekin tuore Suomen-suurlähettiläs **Adam Vojtěch** vieraili heinäkuussa *Škoda Transtechin* Otanmäen-tehtaalla, joka työllistää noin 700 henkeä. Tšekkiläisomisteisen tehtaan toimitusjohtaja **Juha Vierros** esitteli suurlähettiläälle toimintaa ja alan kehitysnäkymiä. *Škoda Transtech* tekee mm. ns. uuden sukupolven automaattiraitiovaunuja Helsingin liikenteeseen. Myös Tampereen raitiovaunut tulevat Otanmäestä.

Unionin jäsenmaiden EU-ministerit kokoontuivat **Tytti Tuppura**isen johdolla Helsingissä Tšekin puheenjohtajuuskauden alkaessa. Vojtěch ja Tuppurainen tapasivat kahden kesken em.kokouksen yhteydessä. Tšekki on valittu Venäjän tilalle YK:n ihmisoikeusneuvostoon 157 maan äänillä, 23 maata jätti äänestämättä. Ukraina aloittamansa hyökkäyssodan vuoksi Venäjä päätettiin huhtikuussa erottaa toistaiseksi ihmisoikeusneuvostosta, jonka jäsenet valitaan kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Tšekki sijaistaa Venäjää toistaiseksi noin puolitoista vuotta sen toimikauden loppuun.

Euron käyttöönotto Tšekissä ei ole realistista lähitulevaisuudessa. Se on myös maalle epäedullista, koska se joutuisi luopumaan Tšekin Kansallispankin omasta valuuttapolitiikasta ja mahdollisuudesta hyötyä kurssista. Tämä oli Senaatin puhe- miehen **Miloš Vystrčilin** (ODS) ja **Sněmovnan** varapuhemiehen **Karel Havlíčekin** (ANO) yhteinen kanta STAN-liikkeen puheenjohtajan **Vít Rakušanin** vetoamukseen ottaa euro käyttöön nykyhallituksen aikana. Kroatia tulee tammikuussa 2023 kahdeskymmenes euromaa. Tšekki jää edelleen enää seitsemän EU-maan joukkoon, jolla on oma valuutta.

ADAM VOJTĚCH TŠEKin UUSI SUOMEN- SUURLÄHETTIŁÄS

Teksti: Petteri Peuranen

České Budějovicessä 2. lokakuuta 1986 syntynyt **Adam Vojtěch** on monipuolinen mies: entinen laulaja ja säveltäjä, lakimies ja poliitikko, ministeri ja nykyisin diplomaatti, joka aloitti helmikuussa 2022 Helsingissä Tšekin tasavallan täysivaltaisena erikois-suurlähettiläänä.

Musiikki on kuulunut lapsesta saakka keskeisenä Adam Vojtěchin elämään. Hän konserttoi lapsikouoroissa, esiintyi lasten musikaaleissa, julkaisi oman albuminkin. Vuonna 2005 Vojtěch osallistui *Superstar* -kilpailuun, missä sai lempinimen "Ken", selvitte semifinaaliin saakka. Vuosina 2004-14 hän lauloi českébudějovicelaisessa swing-orkesteri *Metroklub BigBandissa*, ja on vierailut solistina myös sikäläisissä tanssiorkestereissa *Valdaband* ja *Fordance Orchestra*.

Vuosina 2006-12 Adam Vojtěch opiskeli Prahan Kaarlen yliopiston oikeustieteellisessä tiedekunnassa saavuttaen oikeustieteen maisterin (Mgr.) tittelin. Toisen maisteritutkinnon Vojtěch suoritti media-alalta saman yliopiston sosiaalitieteiden tiedekunnassa (2006-09 bakalavr, 2011-13 Mgr.). Vuonna 2018 hän saavutti lisäksi MHA (Master of Healthcare Administration)-titelin prahalaisessa *Advanced Healthcare Management Institute* -rajavastuuyhtiössä.

Opiskelujen jälkeen Adam Vojtěch toimi yksityisenä juristina ja erinäisissä luottamustehtävissä, mm. *Všeobecné zdravotní pojišťovny ČR* (tšekkiläinen vastine Suomen Kelalle) yhtiön hallintoneuvostossa ja valtionvarainministerin erityisavustajana. Hän on ollut myös kantava voima juristiyhdistyksessä toimien sen puheenjohtajanakin (2010-12). Lokakuussa 2019 Vojtěch meni naimisiin monivuotisen kumppaninsa **Olgan** kanssa. Puoliso on ammatil-

taan opettaja. He asuvat Včelnán kylässä České Budějovicen alueella.

Edustajainhuoneen vaaleissa 2017 Vojtěch valittiin kansanedustajaksi puolueettomana ANO2011:n listalta. Tšekin terveysministerinä Adam Vojtěch aloitti joulukuussa 2017 presidentti **Miloš Zemanin** nimitettyä **Andrej Babišin** ensimmäisen hallituksen. Ministerikaudelle osui covid19-pandemian ensimmäinen aalto. Elokuussa 2020 keskellä koronapandemian toista aaltoa Vojtěch ilmoitti eroavansa ministerin tehtävästä ja keskittyvänsä kansanedustajuuteen ja terveydenhoitoalan tehtäviin. Terveysministeriksi tuli **Roman Prymula** vaalikauden loppuajaksi. Vojtěch aloitti vielä toistamiseen Babišin toisen hallituksen terveysministerinä toukokuussa 2021 **Petr Arenbergerin** ilmoitettua erostaan. Suurlähettiläspesti julkaistiin helmikuussa 2021, joten Vojtěch ilmoitti, ettei ole ehdolla parlamenttiin syksyn vaaleissa. Joulukuussa 2021 aloittaneen **Petr Fialan** (ODS) hallituksen terveysministerinä on **Vlastimil Válek**.

Marraskuussa 2021 Adam Vojtěch siirtyi ulkoministeriön pikakoulutukseen ministeristä diplomaatin rooliin siirtyäkseen tuleviin suurlähettilään tehtäviin. Valtuuskirjansa Vojtěch luovutti Suomen tasavallan presidentille **Sauli Niinistölle** 17. helmikuuta 2022.

(Vasemmalta alkaen): Gustav Bubník junior, Kari Jalonen, Adam Vojtěch, Jan Senius, Sanni Noronkoski

MENETETYT VUODET - tšekkoslovakialaisen jääkiekon tragedia

Julkistamistilaisuus Tampereella toukokuussa

Teksti ja kuvat: Petteri Peuranen

Suomen Jääkiekkomuseossa Tampereen museokeskus Vapriikissa järjestettiin **Gustav Bubník juniorin** kustantaman "Menetetyt vuodet - tšekkoslovakialaisen jääkiekon tragedia" -kirjan suomenkielisen version julkistamistilaisuus Tšekin suurlähetystön tuella. **Vladimir Škutinan** ja **Robert Bakalářin** alkuperäinen teos "Ztracená léta - příběh hokejového zločinu" julkaistiin jo vuonna 1990. Oli siis korkea aika saada tarina suomalaisten tietoisuuteen 32 myöhemmin. **Jan Seniuksen** ja **Sanni Noronkosken** suomenoksen julkaisulle hetki olikin monella tapaa mitä so-

pivin. Yksi kirjan päähenkilöistä, toiseksi kovimman 14 vuoden tuomion 1950 näytösoikeudenkäynnissä saanut **Augustin "Gustav" Bubník** (1928-2017) toimi Suomen jääkiekko-maajoukkueen päävalmentajana vuosina 1966-69, jolloin Suomi voitti ensimmäistä kertaa arvokisoissa niin Tšekkoslovakian kuin Kanadankin. Jälleen ollaan Tampereella, Suomen "jääkiekon kehdos", jossa järjestettiin maan ensimmäisessä jäähallissa, Hakametsässä (nyt tämän ajan moderneimmassa Nokia-areenassa) MM-kisat 1965. Tšekin maajoukkuetta valmentaa nyt ensimmäistä kertaa ulkomaalainen

(Vasemmalta alkaen):
Adam Vojtěch, Sanni
Noronkoski, Kari Jalonen
Gustav Bubník junior

päävalmentaja, suomalainen **Kari Jalonen**, joka johdattikin Tšekin mitaleille 10 vuoden tauon jälkeen (pronssia kuten Helsingissä 2012).

Olympiahopeaa 1948 Sankt Moritzissa ja maailmanmestaruuden 1949 Tukholmassa voittaneet kiekkoilijat pidätettiin kapakasta 13.3.1950 ennen lähtöä Lontoon MM-kisoihin. Siitä alkoi reilut viisi vuotta kestänyt piina ja kärsimys, kunnes syyttöminä mielivaltaisesti vangitut pelaajat armahdettiin toukokuussa 1955. Valtiopetoksesta ja vakoilusta tuomittiin pikaoikeudenkäynnissä 7.10.1950 yhteensä 77 vuoden ja 8 kuukauden vankeusrangaistukset yhdelletoista pelaajalle. Kovimmat tuomiot saivat **Bohumil Modrý** (15 vuotta), **Gustav Bubník** (14 v), **Stanislav Konopásek** (12 v) sekä **Václav Rožínák** ja **Vladimír Kobranov** (molemmat 10 vuotta), lievimmällä tuomiolla selvisi 8 kuukatta saanut **Josef Stock**. Vankeuden lisäksi rangaistuksiin

kuuluvivat 20.000 kruunun sakot, koko omaisuuden takavarikointi ja kansalaisluottamuksen menettäminen vielä 10 vuodeksi tuomion suorittamisen jälkeen. Helmikuun 1948 kommunistikaappauksen jälkeen voimaan tuli mm. laki 231 "tasavallan suojelemiseksi", jonka 1. pykälä oli vaarallisin ja traagisin. Sen nojalla ihminen voitiin tuomita vankeuteen pelkästä aikomuksesta toimia vastoin lakia, eikä muka lainvastaisia tekoja tarvinnut näyttää toteen – kätevä ja täydellinen "kiristysruuvi" vallanpitäjille vastustajien vaijennamiseksi! Esimerkiksi Bubníkia pidettiin ensin tutkintavankeudessa Prahan sotilasvankilassa kidutettavana, sieltä hänet siirrettiin Pankrácin vankilaan "jatkotutkimuksiin". Oikeudenkäynnin jälkeen syksyllä tuli siirto Boryn vankilaan Plzeňiin, missä vangittujen henkinen murtaminen oli päätavoitteena. Borysta Bubník joutui kesällä 1951 Jáchymovin uraanikaivoksille. Lopun vankeusajasta Bubník vietti

Ruzyněssä ja Bytizin leirillä Příbramin lähellä. Lopulta presidentti **Antonín Zapotocký** armahti kiekkoilijat tammikuussa 1955. Vapautuminen syytteistä tapahtui lopullisesti kuitenkin vasta Prahan kevään aikana 1968. Bubník oli kuitenkin päässyt Suomeen jo pari vuotta aiemmin.

Suomentajat Jan Senius ja Sanni Noronkoski ovat tehneet ansiokasta työtä saattaessaan kirjan suomalaisten luettavaksi. Valitettavasti he eivät voineet kysyä neuvoa alkuperäisteoksen kirjoittajilta, koska sekä Vladimír Škutina ja Robert Bakalář ovat edesmenneitä. Kustantajan, Gustav Bubník juniorin luvalla ja tuella he ovat saaneet ja ottaneet vapaat kädet muokata tšekinkielistä tekstiä raportoivasta tyylistä ja leikikirjamaisesta muodosta suomalaisille ymmärrettävämpään ja sujuvampaan suuntaan. Suomentajat ovat tarvittaessa lyhentäneet tekstiä ja tehneet täsmentäviä lisäyksiä. Lopputulos on mielestäni erittäin onnis-

tunut, eikä muutettuja kohtia edes huomaa, ainakaan tutustumatta alkuteokseen. Kirja tarjoaa autenttista ajankuvaa rautaesiripun takaa, jota ei ole ainakaan suomeksi julkaistu. Se on nyt Ukrainan sodan myötä entistäkin karmivan ajankohtaista, minkä Venäjän sotarikokset ovat osoittaneet olevan edelleen mahdollista, eikä vain menneisyyden painajainen.

Kirjan varsinainen julkistamistilaisuus oli siis Vapriikissa 22.5. MM-kisojen toisen viikonlopun sunnuntaina. Seuraavana päivänä oli vielä "toinen näytös" Helsingissä Tšekin suurlähestystössä. Tampereella olivat läsnä Bubník jr, suomentajat Senius ja Noronkoski, tuore suurlähettiläs **Adam Vojtěch** ja Tšekin maajoukkueen päävalmentaja Kari Jalonen, jolla on aiempaa kokemusta tšekkiläisestä jääkiekosta *Lev Prahan* valmentajana 2014, kun edelleen ainoana ei-venäläisenä joukkueena hän johdatti joukkueensa KHL-finaaliin (tappio Magnitogorskille voitoin 3-4).

Bratislavassa Tonavan rantakadulla, Slovakian Kansallismuseon edustalla on nykyisin tasavallan ensimmäisen presidentin T.G.Masarykin patsas

Kuva: Peteri Peuranen

**30 vuotta
Tšekkoslovakian
jakautumisesta**

Mikä oli Tšekkoslovakian jakautumisen takana?

Teksti: *Nina Facon*

Vuosi 1990

”Meidän täytyy ymmärtää, että Böömin kuninkaskunta oli tavallaan ainutlaatuinen yksikkö koko Euroopassa,” vastasi **Petr Pithart** (federaation pääministeri vuosina 1990–1992) kysymykseen, miksi Tšekissä sai yhtenäinen valtio enemmän suosiota juuri ennen Tšekkoslovakian jakautumista.

”Tšekinmaan pääkaupunkia ei koskaan minnekään siirretty. Emme pysty käsittelemään mitään muuta muotoa kuin yhtenäistä maata ja Prahan sentralismia.” Samettivallankumouksen jälkeen harva myönsi itselleen, että pian pohdittaisiin yhtenäisen valtion hajoamista. Totuus oli se, että Tšekin kansa hallitsi yhtenäistä valtiota. Tšekin väestön määrä oli kaksinkertainen, Tšekin puolella oli pääkaupunki ja Tšekin puoli sijaitsee juuri lännessä. Kaikki liittovaltion virastot sijaitsivat Tšekin puolella, ja niissä oli töissä

enemmän tšekkejä kuin slovakkeja. Tästä monille tšekeille tuli tunne, että Tšekin puoli on kehittyneempi, edistyneempi ja rikkaampi. Slovakkien olisi pitänyt olla jopa kiitollisia, että heille edes annettiin mahdollisuus asua samassa maassa.

Kun **Havelista** tuli presidentti, hänen ensimmäisen ulkomaanmatkansa kohde ei ollut Bratislava eikä Košice, vaan hän lähti Berliiniin ja Müncheniin. Havel halusi vierailla juuri siellä, missä Tšekkoslovakian vaikeudet saivat alkunsa vuonna 1939. Kun häneltä kysyttiin, miksi hän ei mennyt ensin Slovakiaan, hän vastasi, ettei pitänyt Slovakiaa ulkomaana. Slovakit olivat loukkaantuneita. Ihan alussa Havel ei tajunnut, kuinka kipeä on slovakkien suhde Tšekkiin, ja kuinka oli Tšekin puolelta päinvastoin aliarvostettu, jätetty huomiotta ja jopa vähätelty suhdetta Slovakiaan.

Tiistaina 23.1.1990 Havel saapui liittoparlamenttiin (Federální shromáždění) ja pyysi päästä puhumaan kansanedustajille. Hän ehdotti, että tasavallan uudeksi nimeksi tulisi Tšekkoslovakian tasavalta. Tämä nimi oli ollut voimassa vuoteen 1960 saakka. Sanasta "sosialistinen" oli pakko päästä eroon. Slovakialaiset kansanedustajat vastustivat Havelin ehdotusta. Heidän mielestään uudessa nimessä meni Slovakian osa piiloon. Nimestä ei ilmennyt riittävän selvästi, että tasavallassa on kaksi eri osaa: Tšekin tasavalta ja Slovakian tasavalta. Tšekkiläiset kansanedustajat eivät olleet valmiita tähän keskusteluun. Suuri osa heistä ei edes ymmärtänyt, miksi tästä puhuttiin. Slovakit etsivät sellaisen nimen, jossa heidän puolikkaansa tasavallasta ei olisi niin paljon piilossa kuin sanassa "*Tšekkoslovakia*". Ajan myötä tuli monesta suunnasta vielä useita ehdotuksia. Tätä kesti maaliskuun loppuun asti. Tšekit pitivät huolestuttavana kasvavaa nationalismia slovakkien keskuudessa. Slovakit tulkitsivat tilannetta niin, että tšekit eivät hyväksy heitä tasavertaisina kumppaneina. Lopulta 29.3.1990 hyväksyttiin Havelin ehdottama nimi Tšekkoslovakian federatiivinen tasavalta (Československá federativní republika).

Heti seuraavana päivänä ilmestyi Bratislavaan Slovakian *Národní radan* (kansallisneuvosto) talon eteen mielenosoitus, jonka osallistujat allekirjoittivat vetoomuksen, jossa luki, että "Tšekin kansa ei tunnusta maailmalla Slovakian kansan olemassaoloa".

Huhtikuun alussa tapasivat toisensa Petr Pithart (Tšekin hallituksen pääministeri) ja **Milan Čič** (Slovakian hallituksen pääministeri). Pithart kuvaili tilannetta niin, että slovakit halusivat vahvistaa omaa kansallista identiteettiään. Tšekit olivat huolissaan yhteisen valtion kohtalosta. Lopulta maan nimeksi tuli Tšekin ja Slovakian liittotasavalta (Česká a Slovenská Federativní Republika). Liittovaltion parlamentti hyväksyi uuden nimen 20.4.1990. Koko prosessi tunnetaan nimellä *viivasota* (pomlčková válka).

Ensimmäisten vaalien jälkeen tuli tähän politiikkaan peliin mukaan **Vladimír Mečiar**, josta tuli Slovakian hallituksen pääministeri. Mečiar, entinen nyrkkeilijä, oli ennen vuotta 1989 toiminut lakimiehenä. Hän osasi aistia yhteiskunnan mielialaa ja reagoida siihen aika nopeasti. Hän oli myös taipuvainen populismiin. Ei mennyt pitkään, kun slovakit alkoivat harjoittamaan omaa ulkopoliittikkaansa. Slovakian puolesta kuului seuraavaa: "Haluamme jäädä teidän kanssanne yhteiseen valtioon, mutta haluamme olla itsenäisiä." Tšekkien korviin tämä kuulosti aika ristiriitaiselta. Tšekin puolella olivat edelleen Petr Pithart, Tšekin hallituksen pääministeri, ja **Dagmar Burešová**, Tšekkoslovakian kansallisneuvoston (Československá národní rada) puheenjohtaja. Parlamentit valittiin silloin vain kahdeksi vuodeksi.

Keväällä 1990 uusi Slovakian hallitus lupasi ihmisille "ehdottomasti arvioida uudelleen Slovakian suhdetta liittovaltioon, liittovaltion käsitettä ja tasavaltojen toimivallan rajoituksia sekä itsemääräämisoikeuden toteuttamista". Tšekin hallitus taas keskittyi markkinatalouteen, oikeusvaltion rakentamiseen ja myös mm. luonnonympäristön parantamiseen. Lokakuussa 1990 Slovakian kansallisneuvosto (Slovenská národná rada - SRN) tunnusti slovakin kielen valtion viralliseksi kieleksi. Tšekit eivät tätä ymmärtäneet, koska slovakin kieli oli jo virallinen kieli. Ilmeisesti asia koski Etelä-Slovakiaa ja sen suhdetta unkarin kieleen. Etelä-Slovakiassa asui iso unkarilaisvähemmistö.

Tšekin kansallisneuvosto oli ratkaisemassa yleisiä ongelmia, joita maahan oli ilmaantunut 40 kommunistivuoden jälkeen. Slovakian kansallisneuvoston riveissä osoitettiin jatkuvasti mieltä ja pidettiin nälkälakkoja. Vuoden 1990 syksyllä neuvoteltiin toimivaltuuksien jaosta. Neuvottelijoina olivat pääministeri **Marján Čalfa**, Tšekin Pithart ja Slovakian Mečiar. Neuvottelut olivat kaoottiset. Pitää muistaa

myös **Václav Klaus** (yksi Kansandemokraattisen puolueen perustajista), joka oli sitä mieltä, että slovakit ja heidän eriävät mielipiteensä voivat vaikeuttaa nopeaa siirtymistä markkinatalouteen.

Vuosi 1991

1.1.1991 Tšekkoslovakia sukelsi seikkailuun nimeltä kapitalismi. Kauppojen ja pienten tehtaiden ja yritysten yksityistäminen alkoi. Maaliskuun alussa tuli tieto, jonka mukaan Slovakian johtavan hallituspuolueen (VPN - Veřejnost proti násilí - Yleisö väkivaltaa vastaan) sisällä ilmeni isoja ristiriitoja talousuudistuksesta. Mečiar vaati ottamaan huomioon Slovakian talouden ns. erityispiirteet, mikä tarkoitti raskasta teollisuutta. Slovakiassa valmistettiin silloin tankkeja ja sotateknologiaa, mutta sitä ei enää pystytty säilyttämään. Työttömyys alkoi kasvaa ja slovakeista tuntui siltä, ettei Tšekkoslovakian hallitus kiinnittänyt tarpeeksi huomiota tähän ongelmaan. Arabimaat olivat tuotteista kiinnostuneita, mutta eivät maksaneet, ja näin syntyi velkaa. Ajan myötä myös monet slovakit tunnustivat, että Mečiar yritti pelastaa raskasta teollisuutta vain ja ainoastaan populistisista syistä.

Mečiarin ja VPN:n hallituksen välinen ristiriita syveni. Tämä johti pian VPN:n hajaannukseen. 75 jäsenestä lähti 15, jotka perustivat uuden ryhmän puolueen sisälle - Za demokratické Slovensko (Demokraattisen Slovakian puolesta). Mečiar pysyi pääministerinä, ja tämän uuden ryhmän tavoitteena oli toteuttaa Slovakian itsenäisyys. Poliittiselle kentälle tuli yhtäkkiä voima, joka johti Slovakian itsenäisyyteen.

Vain kolme päivää VPN:n jakautumisen jälkeen Občanské fórum (Kansalaisfoorumi - OF) hajosi. Tämä puolue oli perustettu heti samettivallankumouksen jälkeen. Klaus ja hänen kannattajansa perustivat Kansandemokraattisen puolueen (Občanská demokratická strana, ODS). 23.3. Mečiar pyysi kannattajiaan Martinissa perustamaan paikallisia puoluejärjestöjä. Tämä oli uuden puolueen, HZDS (Hnutie za demokratické Slovensko, Liike demokraattisen Slovakian puolesta) alku. 30.4. Mečiar äänestettiin puolueen puheenjohtajaksi.

Tšekin ja Slovakian poliittinen kartta muuttui vuonna 1991, mutta edelleen pyrittiin säilyttämään liittoval-

Prahassa juhlistettiin Tšekkoslovakian 100-vuotispäivää lokakuussa 2018

Kuva: Petteri Peuranen

tio. Seuraavaksi piti hyväksyä molempien tasavaltojen uusi perustuslaki. Neuvottelut eivät kuitenkaan johtaneet mihinkään. Syksyllä monet tšekkiläiset poliitikot näkivät liittovaltion hajoamisen todellisuudeksi. 28.10. juhlistettiin Tšekkoslovakian valtion perustamista ja Bratislavassa järjestettiin mielenosoitus. Paikalle saapui noin 15 000 ihmistä, enimmäkseen liittovaltion vastustajia. Havelin ja muiden puheet keskeytettiin ja sen lisäksi ihmiset heittivät lavalle kananmunia. Tšekissä todettiin, että yhteiselo slovakien kanssa samassa valtiossa ei tule olemaan mahdollista. Prahassa järjestettiin samana päivänä kolme mielenosoitusta. Yhdessä niistä **Jiří Dienstbier**, Kansalaisliikkeen puheenjohtaja, pyysi järjen, suvaitsevaisuuden ja säädyllisyyden paluuta. Toisessa mielenosoituksessa pyydettiin kansanäänestyksen julistamista ja kolmannessa pyydettiin yhteiskunnan *debolševisointia*. Tšekin puolella ymmärrettiin ”yhteinen valtio” yhteiseksi valtioksi, jossa molemmilla osalla on tietty määrä itsehallintoa. Slovakian puolella tämä tarkoitti kahden tasavallan olemassa-

oloa yhdistettynä unioniin. Ei ollut enää mahdollista saavuttaa kompromissia.

Vuosi 1992

5.–6. kesäkuuta järjestettiin parlamenttivaalit. Tšekin puolella voitti Klausin ODS (Kansallisdemokraattinen puolue) ja Slovakian puolella sai eniten ääniä Mečiarin HZDS (Liike demokraattisen Slovakian puolesta). Vaalien jälkeen julistettiin Slovakian suvereniteetti. 3.7. järjestettiin presidentinvaalit. Ainoa ehdokas, Václav Havelia ei äänestetty Slovakian kansanedustajien puolelta. Mečiar halusi, että ehdokkaaksi löytyisi ”joku vanha professori”, joka saisi muiden puolueiden tuen. Silloin slovakialaiset kansanedustajat olisivat äänestäneet häntä. Tätä oli kuitenkin mahdotonta hyväksyä. Havel oli ainoa mahdollinen ehdokas. Slovakian suvereniteetin julistamisen jälkeen Havel erosi presidentin tehtävästä. Nyt odotettiin, mitä Mečiar ja Klaus sopisivat keskenään.

He tapasivat heti vaalien jälkeen, sitten 11.6. ja 17.6. Lehdessä kerrottiin, että ”Tšekkoslovakian valtion jako on alkanut”. Tavoitteena oli solmia sopimus syyskuun loppuun mennessä. Liittovaltioparlamen-

tin piti hyväksyä 30.9. mennessä laki liittovaltion päättymisestä. Ilmassa kuitenkin roikkui vielä kansanäänestys, mutta sekä ODS että HZDS vastustivat sitä. Jos tasavallat äänestäisivät eri tavalla, syntyisi kaaos. Slovakian kansanedustajien keskuudessa syntyi keskustelu Tšekki-Slovakia -unionista. Sen Klaus tyrmäsi päättäväisesti. **Miroslav Macekin** mukaan tämä unioni olisi käytännössä Slovakian suvereniteetti Tšekin takuulla. Lakia liittovaltion päättymisestä ei hyväksytty. Viimeisen kerran laista äänestettäessä se tyssäsi Slovakian puolelta tullessiin kolmeen vastaääneen. Tšekin kansallisneuvosto menetti malttinsa ja otti vastuun. Se hyväksyi päätöslauselman, jossa sanottiin, että se ottaa Tšekin hallituksen kanssa täyden vastuun valtiovallan jatkuvuudesta sekä Tšekin tasavallan kansalaisten etujen ja tarpeiden varmistamisesta. He päättivät liittovaltion päättämisestä. 25.11.1992 liittovaltioparlamentti vihdoin hyväksyi lain liittovaltion päättymisestä. Sen piti tapahtua 31.12.1992. Ensimmäisen *Respekt* -lehden numeron otsikoksi tuli 1.1.1993 ”Hyvää päivää, tasavalta!”

Lähde:

Respekt Speciál, Rozdělení Československa, 8.6.2022

PŘEMYSL OTAKAR II

Unohdettuko keskiaikainen suuruus?

Teksti: Heikki Larmola

Tšekkiläisistä suurmiehistä Böömin keskiaikainen kuningas Přemysl Otakar II näyttää unohduneen yleisestä eurooppalaisesta historiatietoisuudesta. Niin on käynyt, vaikka juuri Přemysl Otakar ristiretkellään Preussiin perusti vuonna 1255 nykyisen venäläisten ainoan Itämeren laivastotukikohdan Kaliningradin, joka pitkään tunnettiin saksalaisella nimellään Königsberg, filosofi **Immanuel Kantin** kaupunkina. Mutta sen alkuperäinen nimi Královec viittasi sekin kuninkaaseen. Kaliningradhan on taas otsikoissa erillisenä venäläisenä konklaavina.

Mutta silti Přemysl Otakar II näyttää unohtuneen, paitsi ei tietenkään tšekkiläisiltä, jotka muistavat hänet ”rauta- ja kultakuninkaana”. Rautaisen nimen hän sai, koska hän ennen tuhoaan oli menestyvä sotapäällikkö. Kultakuninkaan nimen hän taas sai rikkauksiensa vuoksi. Näin on päässyt tapahtumaan ilmeisesti siksi, koska hän Ruotsin **Kaarle XII:n** tapaan nosti ensin valtakuntansa suuruuteen, mutta kärsittyään tappion valtakunta romahti kurjuuteen ja menetti joksikin aikaa keskieurooppalaisen mahtiasemansa. Oikeastaan se upposi lokaan vuonna 1278 vielä pahemmin kuin Ruotsi Uudenkaupungin rauhan 1721 jälkeen. Se joutui vieraan ylivallan alaiseksi ja köyhtyi, kun Ruotsi menetti loppujen lopuksi vain ylisuuren valtakuntansa reuna-alueita. Tappion

kärsinyt on tappion kärsinyt, luuseri, jota ei historiaakaan ylistä, koska se on yleensä voittajien ja mahtivaltioiden kirjoittamaa.

Mutta Kaarle XII:lla ei ollut mahtavaa vihollista valtakuntansa sisäpuolella, kun taas Přemysl Otakar sai vastaansa, paitsi Itävallan Habsburgit ja unkarilaiset, myös kotimaansa aateliston. Kuningas Přemysl yritti luoda keskitetysti johdetun kuningaskunnan, missä hän oli usean vuosisadan edellä aikaansa, kun taas kotimainen aatelisto piti mustasukkaisesti

kiinni etuoikeuksistaan, ja oli – nykyaikaisen katsannon mukaan – valmis suoranaiseen maanpetokseen asemiaan varjellakseen. Isänmaastaan ja kansastaan keskiaikainen ylimystö yleensäkin vähät välitti ja Böömin kuningaskunnassa tuolloin vielä vähemmän.

Kuningas ja kahden rintaman sota

Aateli ei aluksi edellisten hallitsijoiden aikoina suinkaan pitänyt kuningasta vihollisenaan, vaan luonnollisena osana heidän omaa aristokraattista järjestelmäänsä, sen huippuna. Siksi aateliston varhaisemman käsityksen mukaan kuninkaan etujen mukaista oli vahvistaa sekä omaa että aateliston valtaa. ”Alexandreida” neuvoo painokkaasti nuorta kuningasta: ”*Své šlechtice jměj v svéj radě*” (”Jokaisella olkoon aatelistonsa omassa neuvostossaan”, kuten **Aristoteles** neuvoi **Aleksanteri Suurta**). Se tarkoittanee kehotusta: ”Varmista selustasi”. (Tässä kohdin **FM Jari Aula** neuvoi kirjoittajaa.) Aateli oli määritelty myös eettisesti: aateluus velvoittaa, jolloin se esimerkiksi maksoi veronsa luotettavammin kuin olemalla vähemmän aristokraattisesti ylimielinen. Mutta sen mahdin ja varallisuuden kasvaessa se alkoi haastaa itse hallitsijaakin.

Kuningas Přemysl Otakar II:n hallitsijakauden käännytyessä lopuilleen kuningasta vastaan heräsi laaja aateliston vastarinta. Sitä voi ehkä pitää 1200-luvun merkittävimpana tapahtumana. Selitys siihen löytyy kummankin osapuolen, milloin kuninkaan vallan, milloin ylimystösukujen yhä jyrkemmiksi käyvistä pyrkimyksistä rajoittaa vastapuolen vaikutusvaltaa. Kuninkaan vallan juuri kukoistaessa Přemysl Otakar II valitsi poliittisen suunnan, jonka aatelisto näki uhkaavasti vaarantavan heidän aineellisia omistuksiaan ja kunniansa ”*zboží a cti*”, jotka, kuten edellä mainitsin, olivat heidän perustavia arvojaan, kun taas kuningas piti parhaana kohdella aatelistoa kovalla kädellä. Tässä kaksi erilaista käsitystä törmäsi yhteen: varhaiskeskiaikainen, jonka mukaan aatelin oli oltava hyödyllinen hallitsijalleen, sekä sydänkeskiajalla vallinnut *Dalimilin kronikan* tunnetuksi tekemä käsitys, jonka mukaan hallitsijan tuli olla hyödyllinen maalle, aateliston yhteisölle ja niiden muodostamalle valtiolliselle yhteiskunnalle.

Toisinkin voi arvioida. Yrittämällä keskittää valta hal-

litsijalle Přemysl Otakar II oli edellä aikaansa, kun 1500- ja 1600-luvulla Ranska edelläkävijänä oli kehityksessä kohti kuninkaan itsevaltiutta murtaamalla varsinkin maata omistavan ylimystön kilpailevan vallan, mikä oli pitkä askel kohti modernia yhtenäisvaltiota. Sitä paitsi, tšekkiläisen aatelin valtakunnan kokonaisedun kannalta piittaamaton saalistus kuninkaan kuoleman jälkeen oli kaikkea muuta kuin kuniallista. ”*Zboží*”, aineellinen omaisuus ja oma hyvinvointi oli tärkeintä, ”*čest*” eli kunnia oli menettänyt merkityksensä ahneuden tieltä. Aatelisarvon mitta olikin 13. vuosisadan lopun todellisuudessa ”*zboží a chtivost*” eli ”tavarat ja ahneus”, kun Přemyslin kuolemaa ja **Rudolf Habsburgilaisen** voittoa seurannut hallitsijaton tila salli ylimystön saalistuksen.

Jo ennen ”rauta- ja kultakuningas” Přemysl Otakar II:n kuolemaa Vítkovien ja Rýzmburkin (Rosenberg) tšekkiläiset suvut olivat nousseet kuningastaan vastaan syksyllä 1276 samaan aikaan, kun tämä kävi kriittistä kamppailua vallasta Keski-Euroopassa Rudolf Habsburgilaisen kanssa. Lisäksi kapinaan osallistui **Jindřich Lichtenburgilainen, Albrecht Žeberkalainen, Závěš Falkensteiniläinen** ja jotkut muutkin joukkoineen. Varsinkin Vítkovien käytössä oli huomattavat asevoimat. Vaikka nämä eivät päästäneetkään Rudolfin sotavoimia maahan, kuningas Přemyslin arvovaltaa maassa oli järkytetty. Oli pelätävissä, että muutkin tšekkiläiset mahtisuvut liittyisivät konfliktiin kuningasta vastaan, jolloin hänen olisi ollut nöyryyttävä oman aatelistonsa edessä ja antaututtava.

Tässä tilanteessa Přemysl ei halunnut ottaa riskiä kahden rintaman sodasta, vaan joutui solmimaan välirauhan marraskuun lopulla 1276 Rudolf Habsburgilaisen kanssa Wienin edustalla tämän leirissä, mikä merkitsi hänelle ennen näkemätöntä nöyryytystä. Přemysl joutui luopumaan kaikista nykyiseen Itävaltaan ja sen alppimaihin kuuluneista alueistaan, jolloin hänelle jäivät vain Böömin kruunun perintömaat. Eikä tässä vielä kaikki. Přemysl Otakar II joutui vannomaan uskollisuutta saksalais-roomalaisen valtakunnan kuninkaalle Rudolfille ja ottamaan kuningaskuntansa takaisin läänityksenä tämän kädestä. Rauha vahvistettiin esisopimuksella avioliitosta Přemyslin pojan **Václavin** ja Rudolfin tyttären **Gutan** kanssa, vaikka molemmat olivat tuohon aikaan vielä lapsia.

Tästä huolimatta Rudolf jatkoi tšekkiläisten kapinallisten tukemista, jolloin kuningaskuntaan muodostui myöhempien aikojen tunnetuksi tekemä ”viides kolonna”. Eikä hän lopettanut myöskään puuttumistaan Böömin kuningaskunnan hallitsemiseen. Sen enempää Rudolf I Habsburgilainen kuin Přemysl Otakar II:kaan eivät luottaneet toisiinsa, vaan etsivät tilaisuutta, varsinkin Rudolf, nujertaa itsepintainen ja ehkä myös liian mahtavaksi päässyt vastustaja.

Vielä Přemysl joutui sisäpoliittisen tilanteensa vuoksi suostumaan Rudolfin kanssa tehtävään lisäsopimukseen, jolla tarkistettiin vuodelta 1212 olevaa Sisilian kultaista bullaa, jonka keisari **Friedrich II Hohenstauf** oli myöntänyt ja jolla Böömin kuningaskunnan suvereniteetti taattiin kuningas Přemysl Otakar II:n esi-isän **Přemysl Otakar I:n** aikana. Nyt nämä suvereniteetin vahvistamista koskevat kohdat kumottiin.

Kotimaisella aateliskapinalla ei luultavasti ollut mitään ennalta harkittua suunnitelmaa. Se oli ennen kaikkea reaktio kuninkaan politiikkaan, joka eristi huomattavimmat alueellisten yhteisöjen suvut, karkotti hovista kapinallisten Vítkovien ja Rosenbergien (Rýzmburk) suvut ja uhkasi heidän omaisuuksiaan, jolloin uskollisuus kuningasta kohtaan romahti. Kapinallinen aatelisto vähät välitti Tšekin valtakunnan sen aikaisia tarpeista, mutta **Vratislav Vaníček** arvioi teoksessa ”Dějiny země Koruny české, díl I”, että käsitys heidän suoranaista yrityksistään hajottaa kuningaskunnan ykseys ei ole riittävän perusteltu.

Vuonna 1277 kuningas **Přemyslin** onnistui nujertaa aatelistensa kapina. Toinen kapinan johtajista Rosenbergien (Rýzmburk) **Boreš** saatiin vangiksi ja teloitettiin vuoden 1278 alussa petoksesta; myös hänen omaisuutensa takavarikoitiin. Záviš Falkensteinilainen pääsi pakenemaan rajan yli. Sen sijaan nuori **Jindřich Rosenbergilainen** piti parempana sovintoa kuningas Přemyslin kanssa. Kohtalokasta oli kuitenkin se, että Saksan kuningas tai keisari Rudolf I Habsburgilainen sai liittolaisen Unkarin kuninkaasta **László IV:stä** ja slesialaisista ruhtinaista Tšekin kuningasta vastaan, mikä sitten johtikin Marschfeldin taisteluun elokuussa 1278 ja Přemysl Otakar II:n ratkaisevaan tappioon Rudolfia ja Lászlóa vastaan sekä kuolemaan taistelukentällä.

Böömin kuninkaan Přemysl Otakar II:n kuoleman jälkeen vuonna 1278 ajaututtiin hallitsijattoman voimattomuuden kauteen, jota aatelisto käytti hyväkseen

voimistaakseen vaikutusvaltaansa kuningaskunnassa mm. varastamalla julkista omaisuutta. Kuollut kuningas Přemysl Otakar II oli suuremmitta menestyksittä yrittänyt vahvistaa kuningaskuntaansa yrittämällä saada aatelistonsa kuriin. Mutta nämä neuvottelivat mieluummin vaikka ulkoisen vihollisen kanssa kuin olisivat tinkineet etuoikeuksistaan ja omistuksistaan. Ritarilliset kunniakäsitykset eivät sisältäneet nähtävästi riittäviä velvoitteita puolustaa omaa valtiota tai kuningaskuntaa – etenkin, kun valtioita ei uudenaikaisessa merkityksessä tuohon aikaan vielä ollut olemassa. Niinpä aateli puolusti kynsin hampain ensisijaisesti omia etujaan ja säätyoikeuksiaan, nykyisten moraalikäsitysten mukaan ei niinkään kunniaansa vaan omistuksiaan – kunniaa kun ei makseta. Sitä ei voida syödä tai sillä käydä kauppaa oman hyvinvoinnin kartuttamiseksi entisestään.

Kuninkaan kuoleman jälkeen valtakunnan oikeudet anastivat ylivallan ja maapäivien merkitys korostui. Mutta kumpikin instituutio toimi laajemmin kuin oli tarpeen. Niinpä tämä vähitellen johti vallan jakamiseen hallitsijan ja aateliston kesken. Aatelistosta muodostui 13. vuosisadan jälkimmäisellä puolella suljettu yhteiskuntakerros, joka jakautui ylhäisaatelistoon eli ylimyksiin ja alempaan aatelistoon. Jälkimmäisen kuuluivat tilanomistajat, ylimysten seurueeseen kuuluivat, maalaisherrasmiehet ja ritarit.

Tällä aateliston jaolla tuli olemaan suuri merkitys 15. vuosisadan ensimmäisellä puoliskolla käydyissä hussilaissodissa, joissa oli myös, paitsi varhaisen marxilaisen luokkataistelun piirteitä, myös kansallisuustaistelun ominaisuuksia. Karkeasti ottaen toisella puolella olivat hussilaiset alempien säätyjen tšekkiläiset soturit ja toisella katoliset saksalaiset ja tšekkiläiset ylimykset.

Přemysl Otakar II:n ulkopolitiikka

Tilanne kansainvälisessä politiikassa Keski-Euroopassa muuttui merkittävästi 1200-luvun puolivälissä. Saksalaisroomalainen valtakunta ajautui äkisti 23 vuodeksi (1250–1273) *interregnumin* aikakauteen, hallitsijattomuuden tilaan, kun valitut saksalaisroomalaisen valtakunnan kuninkaat, **Alfons X Kastilialainen** ja **Richard Cornwallilainen** eivät kauaa valtakunnassaan viihtyneet, eivätkä näyttäneet olevan kiinnostuneita sen hallitsemisesta.

Böömin kuningaskunta sen sijaan edusti taloudellisesti ja poliittisesti voimakasta kokonaisuutta, jota johti kyvykäs ja kunnianhimoinen, vuosina 1253–1278 hallinnut Přemysl Otakar II. Hän jatkoi isänsä laajentumishaluista politiikkaa. Kuningas Přemysl Otakar II:ta kutsuttiin rauta- ja kultakuninkaaksi, rautaiseksi hänen urhoollisuudestaan taistelukentillä ja rautaisen kovasta hallitsemistavastaan, kultaiseksi taas hänen suuren varallisuutensa takia. Hän rakensi mahtavan valtakunnan, joka parhaimmillaan kulottui Böömistä ja Määristä Adrianmereen.

Böömin kuningas Přemysl Otakar II ajautui kilpailuun naapurinsa, Unkarin kuninkaan **Béla IV:n** kanssa Itävallan perintömaista, joista osaa Unkarikin oli aikaisemmin tovin hallinnut. Ennen kaikkea kiista koski Steiermarkia. Mongolien lähdettyä Béla IV:n aikainen Unkarin kuningaskunta käsitti noin karkeasti ottaen nykyisen Unkarin ja Slovakian, jota madjaarivallan aikana kutsuttiin yleensä Ylä-Unkariksi, sekä enemmän tai vähemmän löyhän personaaliunionin ansiosta myös Kroatian. Kuningas Béla IV uskoi mahdollisuuksiinsa, kiitos serbeiltä, kroaateilta ja tataareilta saamansa tuen. Niinpä hänen onnistuikin lopulta ottamaan haltuunsa Alpeilla sijaitsevat Itävallan herttuakunnat.

Böömin ja Unkarin välillä vallitsi kuitenkin hauras aselepo, kunnes kuningas Béla IV:n kunnianhimoinen poika **István** alkoi haluta lisää Itävallan maita maalleen. Hauras valtatasapaino kuningaskuntien välillä horjahti pahasti unkarilaisten hyökkäyksellä Kärnteniin, jota hallitsi Přemysl Otakar in serkku **Oldřich** eli Ulrich. Tšekkiläinen kuningas ei reagoi heti, vaan halusi harkinta-aikaa itselleen. Hän ainoastaan vaati sikäläistä väkeä nousemaan unkarilaista ylivaltaa vastaan.

Vaikutus oli odottamaton. Unkarin hallitsija **Istvan V**, joka jo tähyili Wieniä, joutui ratkaisemaan ongelmansa kapinallisessa Steiermarkissa. Kolme kuukautta kestäneiden veristen levottomuuksien jälkeen unkarilaisten oli pakko luopua jo kertaalleen valtaamastaan maasta.

Maaliskuun lopulla anno domini eli armon vuonna 1260 väki Prahassa alkoi huutaa: ”Taistelukentälle!” Kaikki viittasi siihen, että piakkoin unkarilaiset lähtisivät rankaisuretkelle Steiermarkiin. Mutta luonto tuli väliin ja esti suunnitelmat. Vuoden 1260 kevät oli poikkeuksellisen vetinen, ja tulva seurasi tois-

taan. Kumpikin taisteleva osapuoli käytti aikansa tyrmistytävän kiihkeään varusteluun ja liittolaisten hankintaan.

Unkarin prinssin Istvánin liittolaisten luettelo oli kunnioitusta herättävä. Hänen armeijaansa liittyi serbejä, kroaatteja, bulgaareja, turkkilaisheimoisia kumaaneja eli polovtšeja tai kiptšakeja – pakanakansa Ukrainan aroilta – edelleen tataareja sekä väkeä myös venäläisistä ruhtinaskunnista – kaiken kaikkiaan 140 000 miestä. Přemysl Otakar II:n onnistui sitä vastoin värvätä vain 110 000 miestä. Hänen sotajoukkonsa koostui tšekeistä, määriläisistä, itävaltalaisista, steiermarkilaisista ja muista liittolaisista. Kummatkin luvut ovat peräisin tuon ajan lähteistä, ja ne ovat todennäköisesti liioiteltuja.

Kaksi päivää aselevon päättymisestä Přemysl Otakar II:n joukot alkoivat jo aikaisesta aamusta järjestäytyä rivistöihin Laa an der Thaya-nimisen alaitävaltalaisen paikkakunnan lähellä. Laa an der Thaya, (tšekiksi Laa nad Dyjí) on itävaltalainen vanha kylpyläkaupunki lähellä Tšekin ja Moravan rajaa Ala-Itävallassa. Thaya (Dyje) on Tonavan sivujoki.

Groissenbrunnin eli Kressenbrunnin taistelusta on kaksi versiota, toinen unkarilaisia, toinen tšekke-

České Budějovicen Musta torni (Černá věž)

Kuva: Petteri Peuranen

jä moittiva. Itse taistelusta tiedetään melko vähän, mutta sen seurauksena unkarilaiset kärsivät muser-tavan tappion. Mutta yhteisen version mukaisesti taisteluun ja sen kulkuun ja lopputulokseen vaikutti ”häpeällinen ja epäritarillinen”, kuten lähde nykyi-sen katsantokannan mukaisesti hyvin vanhastavasti ja naiivisti toteaa, aseleposopimuksen rikkominen. Ongelma on siinä, ettei ole saavutettu yksimielisyyt-tä siinä, kumpi osapuoli sopimuksen rikkoi. Varmaa on, että kumpikin armeija seiso i toisiaan vastaan Morava-joen vastakkaisilla rannoilla. Jouduttiin pat-titilanteeseen, kun kumpikaan armeija ei ymmärret-tävistä syistä halunnut kahlata joen yli vastarannal-le, jossa odotti taisteluun valmistautunut vihollinen. Viikon kesähellettä kestätyään Přemysl Otakar II teki vastapuolen Béla IV:lle ja hänen pojalleen Istvá-nille 11. heinäkuuta 1260 tarjouksen, että Přemysl itse joukkoineen vetäytyisi joen rannalta ja heinä-kuun 13:nnen päivän keskipäivään asti vallitsisi ase-lepo, jota unkarilaiset liittolaisineen voisivat ylittää joen. Kuningas Béla IV hyväksyi tarjouksen ja alkoi

ylittää jokea. Ja tässä lähteen mukaan on ongelma, joka lienee lähinnä moraalinen ottaen huomioon sen aikaistet ritarikäsitykset.

Ensimmäisen version mukaan, joka lienee ollut Přemysl Otakar II:n paaville toimittama selostus taistelusta, tšekkikuningas lähetti osan ritareistaan hankkimaan ympäristöstä elintarpeita ennen asele-von loppumista. Mutta unkarilaiset, ennen kaikkea heidän kevyt kumanilainen ratsuväkensä ajatel-lessaan järjestäytyntä taistelua hyökkäsivät heti Přemyslin joukkojen leiriin sitä mukaan kuin olivat päässeet virran yli. Mutta varsinkin tuona hetkenä loistivat **Jaroš ze Poděhusin** johtamat ”rauta i set miehet” eli raskasaseiset yksiköt, joiden onnistui työntää ratsujoukot takaisin jokeen. Sillä välin Pře-myslin armeijan onnistui työntää loputkin pikaisesti mobilisoidut unkarilaisyksiköt takaisin jokeen.

Toisen version mukaan Přemyslin uskottiin rikkoneen aselevon ja hyökänneen jokea ylittämässä olleen Bélan armeijan kimppuun ja löi sen helposti takaisin. Tämän tšekkejä vähemmän mairittelevan version mukaan Pře-

mysl Otakar II olisi joutunut kansainväliseen eristykseen, mikä ei kuitenkaan pitänyt paikkaansa. Saman väitteen mukaan taistelun melskeen vaiettua seurannut rauhansopimus sisälsi yksinomaan pannalausekkeen, joka olisi koskenut pelkästään Přemysl Otakar II:ta, koska tämä ei ollut pitänyt sopimuksiaan.

Taistelusta kertonut kronikka mainitsee luultavasti liioitellen Přemyslin puolella olleen 100 000 miestä ja Bélan ja Istvanin puolella 140 000. Todennäköisesti tämä oli joka tapauksessa yksi suurimmista keskiaikaisista taisteluista. Unkarilaiset menettivät kuulemma 18000 miestä taistelukentällä ja loput 14000 heistä hukkui jokeen. Přemyslin joukkojen tappioita ei tiedetä. Joka tapauksessa tšekkiläisten kuningas oli nyt valtansa huipulla. Kuningas Přemyslin valta ulottui tuolloin yli varsinaisen Itävallan lähes Adrianmerelle saakka, kun sekä Kärnten etelälounaassa pitkälle ulottuvana niemekkeenä, että Krain tai italialaisittain Carniola kuuluivat hänen valtakuntaansa. Sen sijaan siihen ei koskaan kuulunut esimerkiksi Salzburg. Eikä Přemysl Otakar II:n mahti koskaan ulottunut Adrianmeren rannikolla sijaitsevaan Kroatiaan, kuten hänen unkarilaisen kilpailijansa. Mutta Přemysl Otakar II:n valtakunta oli mahtavimmillaan alueellinen suurvalta, joten hänen kunnianhimollaan varustetun hallitsijan oli mahdotonta taipua kenenkään toisen vasalliksi, vaikka tämä olisi ollut "Rooman keisari" tai saksalaisroomalainen kuningas. Siihen hän joutui kuitenkin aikanaan taipumaan, koska hän ei voinut luottaa

omaan vähän päästä kapinoivaan aatelistoonsa, joka omia valtapyyteitään ajaessaan joudutti böömiläisjohtoisen suurvallan ajautumista katastrofiin.

Vuonna 1260 käydyn Groissenbrunnin eli Kressenbrunnin taistelun jälkeen Přemysl Otakar II sai tehdyssä rauhansopimuksessa Unkarin kuninkaan Béla IV:n kanssa tältä takaisin Itävallan alueet ja Steiermarkin. Rauhaa lujittaakseen Böömin ja Määrin kuningas tarjoutui ottamaan puolisokseen jonkun Unkarin kuninkaan sukulaisista. Vuonna 1261 Přemysl Otakar II erosi häntä monta vuotta vanhemmasta - ikäero oli peräti 30 vuotta - **Margareta Babenbergiläisestä** ja solmi uuden avioliiton aiemman kilpailijansa Unkarin kuninkaan Béla IV:n

pojantytärtären, prinsessa **Kuningudan** (Kunhuta) kanssa. Hylätty Margareta, Itävallan edesmenneen herttuan **Friedrich II:n** sisar ja Saksan kuninkaan **Henrik VII:n** leski, kuoli vuonna 1267. Uuden, Unkarista lähtöisin olevan kuningattarensa kanssa Přemysl Otakar II sai sittemmin useampiakin lapsia.

Myöhemmät aluevaltaukset

Seuraavina vuosina toisien häittensä jälkeen Přemysl Otakar II liitti alueisiinsa Chebin eli Egerin alueen, jonka hänen äitinsä, Filip Švaabilaisen tytär **Kuninguda** (Kunhuta) oli aiemmin saanut myötäjäisinä Hohenstaufien suvulta, Kärntenin ja Kraňskin. Anoppi oli siis eri Kuninguda (Kunhuta) kuin samaniminen miniä. Siten Böömin kuningaskunta ulottui Krkonošen vuoristosta pohjoisessa lähes Adrianmerelle etelässä. Vuosina 1255 ja 1267 Böömin kuningas Přemysl Otakar II teki paavin pyynnöstä ja omaa arvovaltaansa kohottaakseen kaksi ristiretkeä Preussiin Itämeren rannalle ja perusti vuonna 1255 sinne Königsbergin, nykyisen Kaliningradin (tšekiksi Královec) kaupungin.

Saksalaisroomalaisen valtakunnan heikentyminen sai Přemysl Otakar II:n kahdesti - vuosina 1254-1255 ja 1272 - tavoittelemaan sen valtaistuinta. Hänen valintansa törmäsi sekä paavin että saksalaisten ruhtinaiden vastustukseen, koska nämä pelkäsivät tšekien kuninkaan mahdin liiallista paisumista. Ehkä myös Přemysl Otakar II:n henkilö ja hänen mahdolliset esiintymisensä vie-roittivat vaaliruhtinaiden enemmistön hänestä, koska saksalaisroomalaisen valtakunnan *interregnum*, ilman liian voimakasta

hallitsijaa oli heidän henkilökohtaisten valtaetujensa mukaista. Eihän kuningas Přemysl voinut luottaa omankaan maansa kapinoivaan aatelistoon, jonka valta ja varallisuus kasvoivat kaiken aikaa.

Paavin aloitteesta vaaliruhtinaat päättivät valita uuden saksalaisroomalaisen valtakunnan hallitsijan ja päättää hallitsijattomuuden kauden. He kokoontuivat Frankfurtiin. Mainzin arkkipiispa onnistui taivuttelemaan enemmistön vuonna 1273 vaaliruhtinaista Rudolf Habsburgilaisen taakse. Rudolf oli

Přemysl Otakar II:n valtakunta oli mahtavimmillaan alueellinen suurvalta

tuolloin Kyburgin ja Löwensteinin kreivi ja Thurgaun maakreivi, jolla oli myös laajoja maaomistuksia ja tukea nykyisessä Sveitsissä. Kaiken lisäksi hän oli edesmenneen keisari Friedrich II:n kummipoika. Mutta ennen vaaliaan saksalaisroomalaisen valtakunnan kuninkaaksi hän oli kaikesta huolimatta vielä melko merkityksetön Itävallan saksalainen kreivi. Nykyaikana olisi puhuttu kompromissiehdokkaasta.

Přemysl Otakar II ei hyväksynyt vaalia ja kieltäytyi ottamasta Rudolfilta vastaan itävaltalaista Sponheimin perintöaluetta läänityksenä. Rudolf yritti kolmas- ti saada Přemysl Otakaria vannomaan vasallin valan, mutta tämä ei suostunut tulemaan paikalle. Kiista koski myös Přemyslin haltuunsa saamia Babenbergin suvun myötäjäisinä haltuunsa saamia Itävallan ja Steiermarkin perintömaita, joita myös Rudolf Habsburgilainen tavoitteli, jotta hänen jälkeläisistään tulisi aikanaan saksalaisroomalaisen valtakunnan alaisia, mutta itsellisiä ruhtinaita, mahdollisesti sitä myöten myös keisareita. Tämä toive toteutui sitten vasta 1500-luvun puolenvälin jälkeen, kun keisari Kaarle V luopui valtaistuimestaan, jolloin hänen Itävallan arkkiherttuana toiminut veljensä Ferdinand kruunattiin keisariksi.

Oliko Rudolf itse koskaan keisari? Muuan lähde mainitsee, että hän olisi kruunauttanut itsensä keisariksi Aachenissa, ja muutamat muutkin lähteet mainitsevat hänet keisarina. Toisaalta tiedetään, ettei hän koskaan mennyt Roomaan antaakseen paavin kruunata itsensä ”Rooman valtakunnan” keisariksi. Siten hänestä ei tullut keisaria ainakaan perinteisellä tavalla, eikä paavi näin ollen hänen keisarin arvoaan koskaan vahvistanut. Muutenkaan Rudolf ei, toisin kuin edeltäjänsä Hohenstaufit, tiettävästi halunnut sekaantua italialaisten alueiden asioihin, joihin saksalaiset roomalaiskeisarit yleensä puuttuivat. Näin Rudolf luopui käytännön syistä ”universaalin keisarin” asemasta. Hän ei enää halunnut olla koko läntisen kristikunnan maallinen hallitsija. Hänelle riittivät Saksa ja Itävallan perintömaat sekä niiden välittömässä vaikutuspiirissä olevat alueet, kuten esimerkiksi Böömin eli Tšekin kuningaskunta. Siten Rudolf I Habsburgilaista ja hänen seuraajiaan ei oikeastaan olisi pitänyt kutsua ”Rooman keisareiksi”, vaikka symbolinen arvo seurasi myös Rudolfin seuraajia.

Sen sijaan Sveitsi sai tiettävästi alkunsa, kun keisari Rudolf halusi 1270-luvulla päästä osalliseksi kol-

Kuva: Petteri Peuranen

Náměstí Přemysla Otakara II, 132 x137 metriä
Tšekin suurimpia aukioita, jonka keskellä Josef Dietrichin (1677-1753) ja kivimestari Zacharias Hornýn Samsonin suihkulähde (Samsonova kašna)

men metsäkantonin Schwyzin, Urin ja Unterwaldenin asukkaisen hankkimista tuloista, nämä kun kykenivät valvomaan St. Gotthardin solan kautta kulkevaa Italian ja Reinin välistä kauppätietä. Sittenmin vuonna 1315 Rudolfin jo kuoltua sveitsiläiset ajoivat itävaltalaiset maastaan ja kolme alkukantonia solmi keskenään valaliiton turvatakseen itsenäisyytensä.

Saksan hallitsija halusi vain saada valtakuntansa järjestykseen, mikä edellytti vasallien palauttamista järjestykseen. Siksi hän ryhtyi vuonna 1276 sotaisiin valmisteluihin vasallinaan pitämäänsä Böömin kuningasta vastaan ja onnistui eristämään hänet diplomaattisesti. Koska Přemysl Otakar II ei ollut hyväksynyt Saksan hallitsijan vaalia, eikä siten

myöskään ollut tunnustautunut Rudolfin vasalliksi, ristiriita näiden kahden hallitsijan välillä osoittautui ratkaisemattomaksi. Mutta Rudolfin politiikka oli ajanut Přemyslin epäedulliseen tilanteeseen, jossa hänen oli pakko suostua aselepoon Rudolfin kanssa ja luopua suurimmasta osasta aikaisempia valloituksiaan.

Kaiken lisäksi kotimainen ylhäisaatelisto Böömin kuningaskunnassa oli noussut kapinaan Přemysl Otakaria vastaan ja oli siten muodostamassa ”viidettä kolonaa” kuninkaan selustaan, kuten aiemmin mainittiin. Saadakseen kukistettua uhkaavan aateliskapinan Přemyslin oli pakko saada aikaan edes väliaikainen aselepo Rudolfin kanssa. Näin

hänen oli pakko nöyrytyä ja mennä Rudolfin leiriin tunnustamaan vasalliutensa.

Saksan kuningas – tai keisari – antoi hänelle takaisin tšekkiläiset ja määriläiset maansa takaisin läänityksinä. Vuoden 1276 Wienin rauhassa Přemysl joutui siten luopumaan kaikista ei-tšekkiläisistä alueistaan. Mutta Rudolf ei tuolloin saanut kaikkia ehtojaan läpi. Niinpä hän alkoi sekaantua Böömin kuningaskunnan asioihin ja tukea Přemysliä vastaan kapinoivaa tšekkiläistä aatelistoa kuningaskunnalle kohtalokkain seurauksin.

Rudolf pyrki hyödyntämään täysin määrin kilpailijansa Přemyslin tukalaa tilannetta, vaikka tämä onnistuikin nujertamaan kapinoivat aatelisensa, ja haastoi tämän uuteen kamppailuun kaksi vuotta myöhemmin. Tai vaikea sanoa, kumpi loppujen lopuksi teki aloitteen, koska Přemyslillä oli tukijansa Itävallan perintömaissa, joista hän saattoi toivoa sikeläisten ritarijoukkojen tukea ja siksi hän päätti ryhtyä kohtalokkaaseen yritykseensä palata sotimaan Rudolfia vastaan. Epäluotettava tšekkiläinen aatelisto teki yrityksestä vaarallisen seikkailun, joskin se innosti ”ritarillista” rohkeutta.

Toisaalta saksalaisroomalaisen valtakunnan kuninkaalla Rudolfilla oli myös sleesiaisten ruhtinaiden tuki ja Unkarin kuninkaan mukana saatavissa kumaanien ratsujoukkojen panos, jolla lieenee ollut yhtä huomattava merkitys kuin aikoinaan toisessa puunilaissodassa (vv. 218–201 eaa.) numidialaisella ratsuväellä, joka aluksi tuki **Hannibalia** ja lopulta sitten **Scipiota** ja roomalaisia.

Marschfeldin ratkaisutaistelu

Ratkaiseva yhteenotto käytiin elokuun 26:na 1278 Marschfeld’issa (Morávké pole) Morava-joen rannalla Ala-Itävallassa Wienin lähellä. Saksan kuningas Rudolf Habsburgilainen oli saanut puolelleen mukaan taisteluun myös Unkarin kuninkaan Ladislavin eli László IV:n joukkoineen. Unkarin kuninkaan armeijaa vahvistivat myös kumaanit. Myöskään Ladislavilla (Lászlólla) ei varmaankaan ollut mitään syytä tukea naapurinsa Böömin kuninkaan mahdin kasvua, vaikka tämä olikin mennyt naimisiin unkarilaisen prinsessan kanssa, koska jo hänen isoisänsä, kuningas Béla IV oli joutunut sotaan Přemysl Otakar II:n kanssa Itävallan perintömaista niitä hallinneen Babenbergien

suvun sammuttua vuonna 1246 herttua Friedrichin kaaduttua taistelussa Unkarin joukkoja vastaan.

Taisteluun arvellaan osallistuneen noin 55 000 miestä, joista Rudolfin ja Lászlón/Ladislavin puolella oli 30 000 ja kuningas Přemysl Otakar II:n joukoissa 25 000. Tarkat luvut eivät kuitenkaan ole tiedossa. Taistelu kesti kolme tuntia, mikä oli siihen aikaan melko pitkä aika. Rudolf itse oli vähällä päästä hengestään, mutta hänet pelasti hänen ritarinsa **Walter von Ramschwag**. Tšekkiläinen vanhempi historiantkirjotus väittää naiivisti, ettei saksalaisvaltakunnan joukkojen puolelta taistelua käyty tuonaikaisten ritarijoukkojen sääntöjen mukaan – ritarillisuuden symboli kun kuulemma oli aina Přemysl eikä Rudolf. Valituksen syy sekin, vaikka kysymys oli myös tuolloin, kuten yleensä, valtataistelusta, jossa kaikki mahdolliset keinot moraalisäännöistä piittaamatta ovat yleensä aina olleet todellisuudessa luovallisia tai ainakin käytössä. Mutta keskiajalla ritarillisuuden säännöillä ja niiden noudattamisella oli ainakin propagandistista merkitystä, koska ritaristolla oli tuolloin merkitystä yhdenlaisena sotaisena ”välisäätnä”. Sotiminen oli pääasiallinen ammatti, kuten japanilaisilla samurai-sotureilla. Niinpä vihollisen syyttäminen ritarillisuuden puutteesta ei sydänkeskiajalla kuulostanut yhtä naiivilta kuin nykyään totaalisten sotien aikakaudella.

Lopulta taistelu kääntyi Rudolfin joukkojen voitoksi. Sitä ei ratkaissut ainoastaan tšekkiylimysten petos, nämä kun eivät vaivautuneet edes taistelukentälle, vaan **Ulrich von Kapellin** johtamien saksalaisunkarilaisten reservien hyökkäys tšekkiläisjoukkojen kylkeen huutamalla: ”Paetkaa, paetkaa!”. Tämä kuulemma sai hämmentyneet tšekit liittolaisineen hajalle.

Kuningas Přemysl itse joutui joukoistaan eristykseen ja ensin Rudolfin joukkojen vangiksi. Mutta muuan hänen henkilökohtainen itävaltalainen vihamiehensä pisti aseettoman kuninkaan kuo-
liaaksi.

Historian kirjoittaja epäilee, että Rudolf Habsburgilainen liioitteli ajan tavan mukaisesti, kun arvioi Přemyslin joukkojen tappioiksi 12 000 miestä, kun nämä ajalehtivat mutaisina Morava-joessa, minne ritarit hukkuivat. Tšekkien sotilaallinen tappio oli kuitenkin niin selvä,

että Rudolf saattoi irrottaa osan joukoistaan taistelusta ja alistaa niiden avulla Moravan eli Määrin markkreivikunnan valtaansa. Näin ”rauta- ja kultakuninkaan” Přemysl Otakar II:n joukot lyötiin ja hän itse kaatui taistelussa vangiksi jouduttuaan.

Marschfeldin taistelun merkitys

Marschfeldin taistelulla oli kauaskantoiset seuraukset. Itävallan alueista ja Steiermarkista tuli Habsburg-suvun perintömaita. Samalla luotiin perusta uudelle keskieurooppalaiselle geopolitiselle järjestelmälle, joka kesti perusperiaatteiltaan samanlaisena vuoteen 1918 saakka.

Kuten tšekkiläinen tutkija Vratislav Vaníček koomateoksessa *”Dějiny země Koruny české, díl. I”* huomauttaa, historioitsijoilla olevan vahva taipumus puolueellisuuteen oman kansallisuutensa hyväksi, kun arvioidaan Přemysl Otakar II:n hallitsijan kohtaloa, erityisesti silloin, kun kyse on hänen alppimaissa epäsuosituista toimistaan, joiden hedelmät Habsburgit saivat korjata.

Kansallinen puolueellisuus tosin tuskin vaivaa vain tšekkiläisiä historioitsijoita, eikä koske vain arvioita heidän ”rauta- ja kultakuninkaastaan”. Ainakin vanhemmassa historiantkirjoituksessa puolueellisuus oman kansan hyväksi oli pikemmin sääntö kuin poikkeus, koska historiantkirjoitus oli ja on yksi tärkeä keino kansallisen identiteetin vahvistamiseksi. Emmekä ole siitä vielääkään täysin vapaita.

Mutta kirjoittaja Vratislav Vaníček jatkaa: ”Tšekkiläisellä historiantkirjoituksella on yleensä taipumus tulkita Přemysl Otakar II:n kukistumisen johtuvaksi vain kateellisten vihamiesten salaliitosta aivan liian menestyksestä ”rauta- ja kultakuninkasta” vastaan. Samalla unohde-

taan, että alueellinen hyökkäävä laajentuminen olisi kestävä ja turvallista, yritys yleisen hyväksymisen ja tunnustuksen saamiseksi sille vaatii myös huolellista ja tarkkaa harkintaa vaativaa politiikkaa ja kykyä edetä päättäväisesti ja suoraan ilman kärsivällisyyttä vaativia kompromisseja. (Tässä Přemysl Otakar II:n

” Lopulta taistelu kääntyi Rudolfin joukkojen voitoksi.

tapauksessa yleinen tunnustus tarkoittaa sen hankkimista paavin kuurialta, ruhtinailta ja aatelistolta.) Tämän politiikan mestari oli vasta sata vuotta myöhemmin Böömin kuningas ja saksalaisroomalainen keisari Karel (Kaarle) IV, Böömin kuninkaana Karel I.”

Sen sijaan Přemysl Otakar II:n onnettomuus oli ennen kaikkea jo hänen oman aatelistonsa petollisuus ja lyhytnäköinen vallanhalu, mikä esti kokonaisuuksien ja kokonaisuuden etujen ajamisen johdonmukaisesti. Kuningas Přemysl Otakar II halusi laajentaa valtakuntaansa enemmän kuin siihen olisi ollut resursseja kukistamatta täydellisesti ja lopullisesti omaa ylhäis-aatelistöä ja varmistamatta, että se pysyisi hänen takanaan. Päinvastoin se osa böömiläisestä ylimystöstä, jota kaatunut kuningas ei ollut onnistunut lopullisesti nujertamaan, toimi Rudolfin hyväksi, koska tämä oli jo tukenut heidän kapinaansa.

Tšekien valtakunta ajautui kuninkaan kuoleman jälkeen sekasortoiseen tilanteeseen, jolle oli ominaista anarkia ja taloudelliset vaikeudet. Kruununprinssin holhooja **Otto V Brandenburgilainen** toimi kuin valloitetussa maassa ja osa tšekkiläisaatelistosta alkoi saalistaa ja ryöstellä. Olosuhteet rauhoittuivat osittain vuoteen 1281 mennessä, jolloin aatelisten maapäivät kutsuttiin koolle. Sen osanottajat sitoutuivat ottamaan kiinni maanvarkaat ja tihutyön tekijät sekä palauttamaan varastetut kuninkaalliset esineet ja linna uuden kuninkaan holhoojan käsiin. Tätä voitiin pitää asianmukaisen korkeimman vallan edustajana. Seuraavina vuosina kato, hallat ja pakkaset vaikeuttivat ennestäänkin jo sekavaa tilannetta. Olosuhteet muuttuivat niin ankeiksi, että jo aikalaishronikoitsijat kutsuivat vuosia 1278-1283 ”kultaiseksi aikakaudeksi”.

Jatkuu seuraavassa numerossa

In memoriam

IVANA TRUMP

(1949-2022)

Ivana Trump, tšekkiläissyntyinen, yhdysvaltalainen bisnesnainen, kirjailija ja seurapiirihenkilö kuoli New Yorkissa 14. heinäkuuta 2022. Hän oli USA:n presidentin **Donald Trumpin** puoliso vuosina 1977-92. **Ivana Marie Zelníčková** syntyi sähköinsinööri **Miloš Zelníčekin** ja puheluvälittäjä **Marie Zelníčkován** perheeseen Tšekkoslovakian Gottwaldovissa 20. helmikuuta 1949 (nykyinen Zlín oli Gottwaldov 1.1.1949-31.12.1989).

Ivana Zelníčková oli urheilullisesti lahjakas ja alkoi jo varsin nuorena kilpailla alppihiihdossa. Hänet valittiin myöhemmin Tšekkoslovakian junioreiden alppihiihtomaajoukkueeseen. Ivana opiskeli Kaarlen yliopistossa Prahassa ja valmistui liikuntakasvatuksen maisteriksi 1972. Urheilijana hänelle avautuivat ovet myös itäblokin ulkopuoliseen maailmaan, ja matkustelu herättikin halun muuttaa ulkomaille.

Mentyään naimisiin **Alfred Winklmayrin** kanssa Ivana sai Itävallan passin, ja pariskunta muutti vuonna 1972 Kanadaan. Tämä ”kylmän sodan avio-liitto” oli täyttänyt tehtävänsä ja Winklmayrin ja Zelníčkován avioero tuli voimaan jo 1973, minkä

jälkeen Ivana asui Kanadassa yhdessä aiemman tuttavansa, hiihtäjä **George Syrovatkan** kanssa. Zelníčková alkoi saada mallin töitä eri puolilla Kanadaa. Kesällä 1976 hän matkusti New Yorkiin mainostamaan Montrealin olympialaisia. Tuolla matkalla hän tapasi kiinteistöalalla vaikuttavan tulevan aviomiehensä Donald Trumpin. Ivana Zelníčková ja Donald Trump menivät naimisiin 1977. He saivat kolme lasta, **Donald juniorin**, **Ivankan** ja **Ericin**. Pariskunta oli New Yorkin tunnetuimpia julkisuuden henkilöitä, jotka herättivät huomiota kiinteistöbisneksillä, hyväntekeväisyydellä sekä ylellisellä elämäntyyllillään. Trumpit asuivat vuodesta 1984 Trump Towerin kolmessa ylimmässä kerroksessa.

Hurmaava ja hienostunut Ivana osallistui aktiivisesti miehensä yritystoimintaan, ja auttoi tunkeilevaa ja paikoin karkeakäytöksistä Donaldia pääsemään mukaan New Yorkin seurapiireihin. Ivana Trump oli vahva toimija monissa miehensä projekteissa, kuten esim. *Trump Tower*, *Grand Hyatt* ja *Trump Taj Mahal*. Toisinaan Ivana ylikäveli arkkitehtien suunnitelmat. Ivana Trump toimi si-

sustusarkkitehtuoriosaston varatoimitusjohtajana *Trump Organizationissa* ja *Plaza*-hotellin johtajana.

Trumpien ”avioliittokriisi” nousi julkisuuteen 1989, kun pariskunta riiteli joululomalla Aspenissa, missä myös Donaldin salarakas **Marla Maples** oli esittäytynyt. Avioeroa, joka myönnettiin lopulta 1990, käsiteltiin lehdistössä päivittäin kuukausikaupalla. Lopullinen sopu erosta saatiin silti aikaan vasta 1992. Eron myötä Ivana sai käteistä 15 miljoonaa dollaria, 45-huoneisen kartanon Connecticutissa, 650 000 dollaria kuukaudessa elatustukea sekä joka vuosi kuukauden käyttöoikeuden Mar-a-Lago -kartanoon.

Ivana Trump ei suinkaan jäänyt nauttimaan joutilaana erokorvauksistaan, vaan loi menestyksestä liikenaisen uraa. Hän toi markkinoille oman vaatemalliston, korulinjan, kauneudenhoitotuotteita sekä tuoksuja. Pelkästään vaatemallisto myi 50 miljoonan dollarin edestä vuodessa. Ivana Trump on julkaissut myös menestyskirjoja. Romaani *For Love Alone* oli New York Timesin bestseller-listan kärjessä neljä viikkoa, se on käännetty 25 kielelle ja sitä myydään yli 40 maassa. Samoihin suosiolukuihin pääsi myös *Free to Love*. Trump on lisäksi esiintynyt elokuvissa, ensimmäinen kerta oli jo hänen asuessaan vielä Tšekkoslovakiassa. Vuonna 1996 hän teki cameo-roolin Hollywood-filmissä *Hylättyjen vaimojen kerho*.

Ivana oli seurapiiritilaisuuksien vakiokasvo Yhdysvalloissa ja myös Euroopassa. Hän omisti asuntoja New Yorkissa, Palm Beachissa, Miamissa, Lontoossa ja Saint-Tropezissa, lisäksi hänellä oli Iva-niminen jahti Välimerellä. Trumpin suhteet erityisesti nuorempiin italialaismiehiin oli mediaseuranan kohteena. Erottuaan Donald Trumpista Ivana oli naimisissa liikemies **Riccardo Mazzuchellin** kanssa 1990-luvun lopulla sekä näyttelijä **Ros-**

sano Rubicondin kanssa, (virallinen avioliitto 2008–09), mutta on-off-suhde kesti kaikkiaan viitisentoista vuotta 2019 asti.

Ivana Trump puhui viittä kieltä, mm. tšekkiä, englantia ja venäjää. Lapsista Donald juniorille hän opetti tšekkiä, myös Ivanka osasi sitä hieman. Nuorin Eric ei oppinut enää tšekkiä, koska isovanhemmat puhuivat hyvin englantia.

Ivana Trump löydettiin kuolleena Manhattanin asunnostaan 14. heinäkuuta. Kuolinsyytutkijan mukaan kuolema oli tapaturma, todennäköisesti seurauksena portaissa kaatumisesta.

” Hurmaava ja hienostunut Ivana osallistui aktiivisesti miehensä yritystoimintaan

Kyrillos ja Methodios Třebíčissä

PRAHAN TEURASTAJAN KUOLEMA

(Julkaistu aiemmin vuonna 2017)

Teksti: Heikki Larmola

Toukokuun 27. päivä tuli kuluneeksi 80 vuotta siitä, kun SS-kenraalia sekä Böömin ja Määrin protektoraatin virkaatekevää käskynhaltijaa **Reinhard Heydrichia** vastaan tehtiin murhayritys Praha 8:ssa, Libeňin kaupunginosassa, lähellä Bulovkan sairaalaa. Yritys ei heti johtanut tulokseen, kun toisen laskuvarjosotilaan, slovakialaisen **Jozef Gabčíkin** automaattikivääri kieltäytyi tottelemasta ratkaisevalla hetkellä. Heydrich tuli ulos autosta aikomuksenaan ampuu Gabčík, vaan ei ihan ehtinyt. Nyt hyökkäsi esiin hänen toverinsa tšekkiläinen **Jan Kubiš** ja heitti käsikranaatin kohti avoautoa. Hän ei juuri ollut Gabčíkia onnekkaampi, vaan osui ainoastaan auton takarenkaseen. Räjähävä kranaatti onnistui kuitenkin murskaamaan Heydrichin kyljen, pernan ja lantion. Kubiš haavoittui itsekin yrityksensä, mutta onnistui lähtemään pakoon. Haavoitusesta huolimatta SS-kenraali yritti sännätä Gabčíkin perään, mutta romahti katukäytävälle.

SS-kenraalin kuski **Klein** yritti vielä lähteä Kubišin perään, mutta nyt vuorostaan hänen aseensa ei toiminut, vaan vastarintataistelija pääsi pakoon. Sitten Klein lähti Heydrichin käskystä jahtaamaan Gabčíkia, mutta tämä onnistui pääsemään piiloon erääseen teurastajan liikkeeseen. Liikkeen omistaja oli kuitenkin natsien kannattaja ja paljasti piilottelijan. Syntyneessä yhteentörmäyksessä Gabčík onnis-

tui haavoittamaan Kleinia jalkaan ja pääsi pakoon. Muuan ohi kulkeva tšekkiläinen perheenemäntä onnistui auttamaan Heydrichin Bulovkan sairaalaan. Sitkeä natsi olikin jo vähällä toipua, esittipä vielä **Himmlerin** käydessä häntä katsomassa säveltäjä-isänsä ooppera-aarioita. Sitten Heydrich vaipui kuitenkin pian koomaan ja kuoli varhain aamulla 4.6.1942 eli samana päivänä kuin **Hitler** vieraili Imatralla marsalkka Mannerheimin 75-vuotispäivillä. On myönnettävä, että Hitlerin vierailu Suomessa oli yllätys ja isäntien kannalta hiukan kiusallinen, varsinkin, kun Hitler ei ollut vaivautunut muiden liittolaistensa, kuten Unkarin **Horthyn** tai Romanian **Antonescun** vastaaville merkkipäiville, ja varsinkin, kun Hitlerin vierailu Suomeen ei jäänyt liittoutuneilta huomaamatta.

Mikä mies Reinhard Heydrich oikein oli

Saksan turvallisuuspoliisin päällikkö SS-kenraali Reinhard Heydrichilla oli jo ennen nimitystään Böömin ja Määrin protektoraatin virkaa tekeväksi käskynhaltijaksi takanaan synkeä ura. Hän oli mm. vuoden 1938 ns. "Kirstalliyön" tapahtumien takana, kun juutalaisten kauppaliikkeet tuhottiin ja heille tehtiin elinkeinon harjoittaminen Saksassa ja Itävallassa mahdottomaksi. Hän oli myös Berliinin Wanseen kaupunginosassa tammikuussa 1942 pidetyn kokouksen keskeisimpiä arkkitehtejä. Tuossa kokouksessahan päätettiin juutalaissyömyksen lopullisesta ratkaisusta (Entlösung) eli Euroopan juutalaisten totaalaisesta tuhosta.

Hitler määräsi 27.9. 1941 Heydrichin myös Böömin ja Määrin virkaatekeväksi protektoriiksi – edeltäjä **Konrad von Neurath** oli vanhana sivistyssuvun jäsenenä ilmeisesti käyttäytynyt tšekkiläisiä alamaisiaan kohtaan liian humanisti ja lähetettiin kotiin "sairaslomalle", jolta hän ei enää koskaan palannut. Heydrich julisti heti poikkeustilan protektoraatin alueelle, alisti protektoraatin nimellisen tšekkiläisen hallituksen protektoraatin viraston yhdeksi osastoksi, kun koko Böömin ja Määrin kansantalous alistettiin suoraan kolmannen valtakunnan alaisuuteen nimittämällä syntyperäinen valtakunnan saksalai-

nen "hallituksen" valtiovarainministeriksi. Joulukuuhun mennessä yli 400 tuomittiin kuolemaan, useimmiten ilman oikeudenkäyntiä. Tuhansia toimitettiin keskitysleireille. Heti lokakuussa 1941 juutalaisten käskettiin kantaa keltaista Daavidin tähteä. Sitten heidät toimitettiin kaasukammioihin. Samoin Heydrich tuhosi kaikki tšekkien vastarintaliikkeet. Heydrich ehti hyvin osoittaa, ettei liikanimi "Prahan teurastaja" ollut turha.

Kolmannen valtakunnan suurin ihmismetsästy

Gestapo käynnisti heti joukkomittaisen etsinnän Heydrichin tappajien löytämiseksi. He olivat saaneet selville maastoon jääneistä varusteista, että vastarintataistelijat oli lähetetty Britannias-ta. Näin olikin. Britanniaasta oli lähetetty ryhmän verran Tšekkoslovakian armeijan sotilaita toteuttamaan operaatio **Anthropoid**. Sen tehtävänä oli nimenomaan ottaa Heydrich hengiltä. Kubiš ja Gabčík olivat siis vain osa ryhmää, johon kuului seitsemän muutakin sotilasta. Saksalaiset käyttivät etsintöihin miljoonan verran Saksan markkoja. Peräti 21000 saksalaista etsi vastarintataistelijoita 36000 asunnosta, mutta palasivat tyhjin käsin.

Kaikkien 15 vuotta täyttäneiden oli ilmoitettava poliisille rekisteröitäväksi kesäkuun loppuun mennessä tai heidät ammuttaisiin. Myös poikkeustila julistettiin aiempaa ankarampana. Sen oli määrä olla kovennettuna voimassa heinäkuun kolmanteen saakka

Otettuaan mukaansa kaksi perhettä Kubiš, Gabčík ja viisi muuta laskuvarjomiestä piiloutuivat slaavien apostoleille Kyrillokselle ja Methodiokselle pyhitettyyn ortodoksikirkkoon, joka sijaitsee Praha 2:ssa lähellä lääketieteellistä tiedekuntaa ja nykyistä Tanssivaa taloa Täältä aikoinaan lähti se kuuluisa opiskelijamielenosoitus 17.11.1989, joka käynnisti samettivallankumouksen johtaneen prosessin.

Mutta vastarintaliikkeeseen kuulunut **Karel Čurda** kavalsi toverinsa, ja noin 700 saksalais-sotilasta ryntäsi kirkkoon. Vastarintataistelijat kaatuivat, haavoittunut Kubiš heidän mukanaan

rukouskorokkeelle, mutta vasta kahden tunnin taistelun jälkeen, vaikka tšekeillä ja slovaakeilla oli vain käsiaseet, saksalaisilla taas oli automaattikiväärit ja käsikranaatit. Kirkon pappi paljasti muiden piiloutuneen kirkon kryptaan. Saksalaiset yrittivät sekä hukuttaa heidät että ajaa savulla heidät ulos. Lopulta pidettyään puoliaan kuusi tuntia jäljelle jääneet laskuvarjomiehet, Gabčík heidän mukanaan, tekivät itsemurhan.

Jozef Gabčíkin mukaan on nimetty yksi slovakialaisista patorakennelmista Tonavaan, Gabčíkovo.

Natsien kosto

Hitler aloitti kosto-operaation murhuttamalla tuhansia juutalaisia. Hän olisi halunnut myös tappaa 10000 tšekkiläistä poliittista vankia, mutta Himmler sai hänet vakuuttuneeksi, että tšekkejä tarvittiin edelleen protektoraatin teollisuustuotannon käynnissäpitämiseksi. Käytetyt lähteet ovat vähän ristiriitaisia, kuinka paljon ihmisiä pidätettiin tänä vainon kautena *Heydrichiadana*. Toisten mukaan yli 13 000 olisi pidätetty ja 5000 murhattu. Toiset lähteet kertovat vain 3188 pidätetystä ja 1585 teloitetusta.

Pahimpien yksittäisten kostotoimien kohteeksi joutuivat lähellä Prahaan sijainnut Lidicen kylä 9.-10.6. 1942 ja Ležákyn kylä Itä-Tšekissä. Saksalaiset luulivat laskuvarjomiesten piileskelevän Lidicessä. Ležákystä taas oli löydetty radiolähetin.

Lidicessä tapettiin kaikki 199 miestä, 196 naista lähetettiin Ravensbrückin keskitysleirille ja 104 lasta keskitysleirille Łódziin Puolaan. Lidicessä kuoli kaikkiaan 82 lasta. Natsit ryöstivät kylän, polttivat talot ja muut rakennukset poroksi ja tasoittivat maan. Jälki oli kuin varhaiskeskiajalla 1241 - 1241 Unkarissa ja Slovakiassa mongolihyökkäyksen jälkeen.

Suunnilleen sama kohtalo tuli pienemmän Ležákyn osaksi 24.6.1942 eli meikäläisenä juhannuspäivänä. Tuolloinhan Mannerheim valmistautui poliittisesti välttämättömälle vastavierailulle Hitlerin luo, mikä toteutui 27. kesäkuuta. Viemisenä oli Suomi-konepistooli. Ležákyssä murhattiin 33 aikuista, myös naisia. Muut 21 uhria, joukossa 11 lasta, toimitettiin kaasukammioon. Ainoastaan

kaksi lasta selvisi jollain ihmeellä hengissä. Lidicen tavoin koko Ležákyn kylä poltettiin.

Poliittinen merkitys

Heydrichin murha osoitti, että vastarintaliike oli olemassa, joskin henkitoreissaan. Lidicestä ja Ležákystä tuli yleismaailmallinen natsien vastaisen taistelun symboli. Tšekit saivat osakseen paljon myötätuntoa kolmannen valtakunnan vaikutuspiirin ulkopuolella. Nyt oli jo niin brittien kuin ranskalaisten pakko mitätöidä Münchenin sopimus vuodelta 1938, jolla Tšekkoslovakia juuri näiden läntisten demokratioiden painostuksesta oli pakotettu luovuttamaan saksalaisenemmistöiset sudeettialueensa Hitlerin Saksalle. Suomen tuolloisella vihollisella Neuvostoliitolla ei ollut osaa eikä arpaa Münchenin sopimuksessa, joten sen ei omasta puolestaan tarvinnut mitään peruakaan.

Tulvavesi ulottui lähes
Kaarlensillan kaarien
yläosaan saakka.

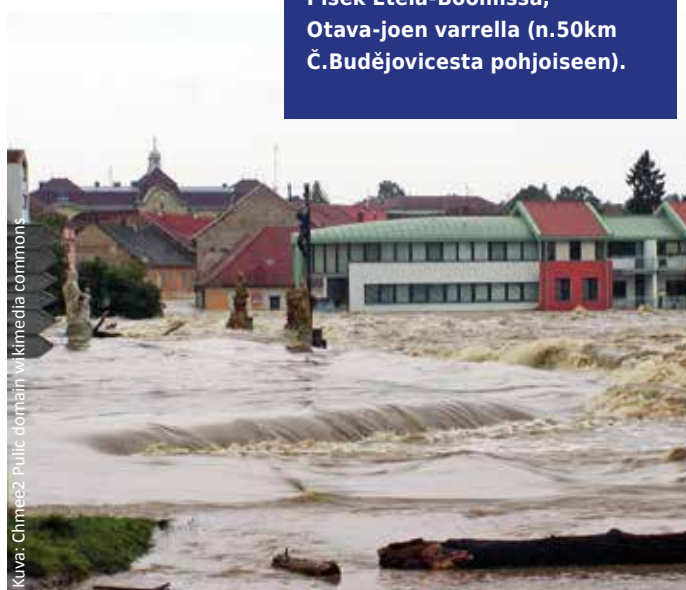
Kuva: Petteri Peuranen

20 VUOTTA TŠEKKIN TULVISTA

Kriittiset päivät olivat 7.-16.8.2002, esimerkiksi Prahan metro kärsi vahingoista aina maaliskuulle 2003 saakka.

Kuva: JKlamo CC BY-SA-2.5

Písek Etelä-Böömissä,
Otava-joen varrella (n.50km
Č.Budějovicesta pohjoiseen).

Kuva: Chmee2 Public domain Wikimedia commons

Posti Green

